

Komparace činností sociálního pedagoga na základních školách v legislativě a v praxi

Alena Ryšková

Bakalářská práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Alena Rysková**
Osobní číslo: **H18267**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **Kombinovaná**
Téma práce: **Komparace činností sociálního pedagoga na základních školách v legislativě a v praxi**

Zásady pro vypracování

Zpracování teorie a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti profese sociálního pedagoga a jeho uplatnění v praxi.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou analýzy dokumentů.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. Bratislava: Public promotion. ISBN 978-80-969944-0-3.
GULOVÁ, Lenka, 2011. Sociální práce. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3379-1.
KRAUS, Blahoslav, 2008. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.
PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. Sociální pedagogika. Praha: Portál. ISBN 978-80-247-3470-5.
ŠVARČÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2007. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce: **PhDr. Iva Staňková, Ph.D.**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **27. ledna 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2021**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

L.S.

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 27. ledna 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval.
V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně *16. 9. 2021*

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací;

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být teč nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, uči je-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce s názvem *Komparace činností sociálního pedagoga na základních školách v legislativě a v praxi* si klade za cíl zjistit, kdo vykonává sociálně-pedagogické činnosti na základních školách, pokud na nich sociální pedagog nepůsobí. Zabývá se možnými problémy při absenci zmíněné profese na školách a jejich řešením v praxi. Primární analýza se věnuje analýze legislativních dokumentů a náplní práce. Sekundární analýza se věnuje zpracování dat sesbíraných polostrukturovaných rozhovorů. Hlavní smysl v rámci primární analýzy je sledování sociálně-pedagogických činností, které jsou zaznamenané jak v legislativních dokumentech, tak v náplních práce. Cílem sekundární části je zjistit, kdo tyto činnosti realizuje na vybraných školách.

Klíčová slova: sociální pedagog, základní škola, činnosti.

ABSTRACT

Edited abstract: The purpose of this bachelor's thesis entitled: "Comparison of the activities of a social pedagogue at primary schools in legislation and practice" is to find out who performs socio-pedagogical activities in primary schools, without the involvement of social pedagogue. The work focuses on possible problems caused by the absence of the mentioned profession at schools and their solution in practice. The primary analysis is focused on the analysis of legislative documents and the job duties. Secondary analysis is focused on data processing of the collected semi-structured interviews. The main purpose of the primary analysis is to monitor socio-pedagogical activities recorded in legislative documents and those recorded in the job duties. The aim of the secondary part is to find out who carries out these activities at selected schools.

Key words: social pedagogue, elementary school, activities.

Ráda bych poděkovala vedoucí práce paní PhDr. Ivě Staňkové, PhD., za cenné rady a vstřícnost při vedení mé bakalářské práce. Velké poděkování patří také mému manželovi a oběma synům za podporu, kterou mi po dobu mého studia věnovali.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

OBSAH	8
ÚVOD.....	10
1.1 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA	13
1.1.1 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA V UŽŠÍM A ŠIRŠÍM POJETÍ.....	14
1.1.2 PŘEDMĚT SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY.....	15
1.2 VÝCHOVNÉ FUNKCE SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	16
1.2.1 SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA VE VZTAHU K OSTATNÍM VĚDNÍM DISCIPLÍNÁM	18
1.2.2 VÝCHOVA VE VTAHU K PROSTŘEDÍ A SOCIALIZACI	20
1.3 VÝVOJ SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY.....	21
2 PROFESE SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA	23
2.1 PŮSOBENÍ SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA V RESORTECH	24
2.2 KOMPETENCE A ČINNOSTI SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA	26
2.3 KVALIFIKACE SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA	29
2.4 LEGISLATIVNÍ UKOTVENÍ.....	34
3 SOCIÁLNÍ PEDAGOG NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH.....	37
3.1 ROLE SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH	38
3.2 NÁPLŇ PRÁCE SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA NA ZÁKLADNÍ ŠKOLE	39
3.3 DALŠÍ PORADENŠTÍ PRACOVNÍCI VE VZTAHU K SOCIÁLNÍMU PEDAGOGOVI NA ŠKOLÁCH	40
VÝCHOVNÝ PORADCE	40
ŠKOLNÍ METODIK PREVENCE	42
ŠKOLNÍ PSYCHOLOG A ŠKOLNÍ SPECIÁLNÍ PEDAGOG	42
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	46
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM.....	46
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	46
4.3 HLAVNÍM VÝZKUMNÝM CÍLEM JE:	46
4.3.1 VÝZKUMNÝ SOUBOR SLEDUJÍCÍ PRIMÁRNÍ CÍL:	47
4.3.2 VÝZKUMNÝ SOUBOR SLEDUJÍCÍ SEKUNDÁRNÍ CÍL:	49
4.4 METODA A POSTUP SBĚRU DAT.....	49
4.4.1 METODA A POSTUP SBĚRU DAT URČENÝ PRO PRIMÁRNÍ CÍL:.....	49
4.4.2 METODA A POSTUP SBĚRU DAT URČENÝ PRO SEKUNDÁRNÍ CÍL:	50
5 ANALÝZA DAT A INTERPRETACE DAT.....	51
5.1 ANALÝZA DOKUMENTŮ SMĚŘUJÍCÍ K NAPLNĚNÍ PRIMÁRNÍHO CÍLE.	51

5.2 INTERPRETACE DAT PRIMÁRNÍ ČÁSTI	57
5.3 ANALÝZA DAT SMĚŘUJÍCÍ K NAPLNĚNÍ SEKUNDÁRNÍHO CÍLE	62
5.4 INTERPRETACE DAT SEKUNDÁRNÍ ČÁSTI.....	65
6.1 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	74
ZÁVĚR	75
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	76
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	79
SEZNAM TABULEK.....	80

ÚVOD

Téma své bakalářské práce jsem si zvolila zejména proto, že jsem chtěla svým výzkumem podpořit myšlenku legislativního ukotvení sociálního pedagoga a jeho zařazení mezi pedagogické pracovníky. Časté polemiky o zařazení profese sociálního pedagoga do katalogu pracovních činností mne zaujaly natolik, že jsem se rozhodla této problematice věnovat ve své bakalářské práci.

V základním školství převažují zejména vzdělávací funkce. V současné době se prohlubují sociální rozdíly ve společnosti, které se přenáší i do základních škol. K řešení některých problémů, pro něž je profese sociálního pedagoga určena, nemají pedagogičtí pracovníci příslušné kompetence a narůstá tak riziko zhoršujícího klimatu ve třídách a školách. V této souvislosti se tvoří obavy o kvalitu vzdělávání na základních školách.

Sociální pedagog je v prostředí základní školy významným činitelem v oblasti výchovy, prevence a klimatu školy. Jeho funkce jsou zaměřeny na potřeby jednotlivých základních škol a přizpůsobují se jejím požadavkům. Náročnost této profese je podmíněna vyhledáváním a řešením sociálně patologických jevů a rizikového chování na základních školách i v rodinném prostředí. Sociální pedagog je častým prostředníkem ve vztahu k žákům, školám, rodinám i učitelům. V případě rodin, které z nejrůznějších důvodů neplní své výchovné funkce, je oceňovaným prostředníkem při řešení problémů.

V bakalářské práci se zaměřuji na porovnání činností sociálního pedagoga v legislativě a v praxi. Práce je rozčleněna do části teoretické a do části praktické.

Část teoretická je zpracována na základě poznatků relevantních zdrojů odborné literatury. V této části se budu zabývat sociální pedagogikou jako vědní disciplínou, budu analyzovat její výchovné funkce a budu se věnovat sociální pedagogice ve vztahu k ostatním vědním disciplínám. Druhá část teoretické části nás seznamuje s profesí sociálního pedagoga, s jeho působením v jednotlivých resortech, jeho kompetencemi a legislativním ukotvením. Ve třetí části se věnuji působení sociálního pedagoga na základních školách a jeho rolím. Zabývám se rovněž popisem pracovních činností některých pedagogických pracovníků působících na základních školách.

Praktická část bakalářské práce je primárně zaměřena na analýzu dokumentů. Porovnáme činnosti sociálního pedagoga s popisy pracovních činností vyplývajících z legislativy a náplněmi práce pedagogických pracovníků základních škol, kde sociální pedagog nepůsobí.

Výsledky analýzy dokumentů nám pomohou odpovědět na otázku, které činnosti sociálního pedagoga jsou obsahem popisů pracovních činností pedagogických pracovníků v legislativě a které činnosti sociálního pedagoga obsahují náplně práce pedagogických pracovníků na námi vybraných základních školách. Na základě těchto zjištění provedeme rozhovor s pedagogickými pracovníky námi vybraných škol, které popisy pracovních činností poskytly, a metodou obsahové analýzy je vyhodnotíme. Prezentací výsledků a interpretací realizovaného výzkumu bude zakončena naše bakalářská práce.

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit, kdo vykonává sociálně-pedagogické činnosti na základních školách, pokud na nich sociální pedagog nepůsobí.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNÍ PEDAGOG

V hlavním tématu této kapitoly se budeme zabývat profesí sociálního pedagoga. Rozebereme jeho kompetence a popíšeme situace, kde by se mohl na základních školách uplatnit. Budeme se zabývat potřebou zpracování profese sociálního pedagoga v příslušné legislativě. Podle učitelských novin (Učitelské noviny č. 29/2020, ročník 123) se jedná o pozici bez jistoty stabilního financování. Ti, kteří se uplatněním sociálního pedagoga na základních školách zabývají, mluví o velkém potenciálu této profese, a její přínos spatřují zejména ve zkvalitnění klimatu ve třídách, školách a školských zařízeních.

1.1 Sociální pedagogika

Slovy Baláže (in Bakošová, 2008) lze sociální pedagogiku definovat jako pedagogickou disciplínu, která na základě zjištěných poznatků řeší vztahy mezi výchovou a prostředím. Vymezuje cíle výchovy, zkoumá výchovná pojetí socializačních procesů a přispívá k utváření a rozvoji osobnosti ve výchovně-vzdělávacím procesu v rodině, škole, ve volném čase i v zájmové činnosti.

Sociální pedagogika je chápána ve dvou dimenzích, a to sociální a pedagogické. **Sociální dimenze** je dána sociálním rámcem a vychází z faktu, že každý stát, každá kultura vytváří jisté podmínky pro život jedince. Utváření podmínek a vzniklé okolnosti často komplikují a znesnadňují optimální socializaci jedince, různých sociálních skupin či dokonce celých společenských vrstev. V návaznosti na tyto skutečnosti dochází k určitým rozporům ve společnosti. Poslední roky s sebou nesou výrazný technický pokrok, rozvoj komunikačních technologií je na vrcholu, s čímž je spojeno rychle se měnící prostředí. Sociální pedagogika se zabývá těmito proměnami v souvislosti s ohrožením morálního vývoje jedinců a optimálním rozvojem osobnosti. **Pedagogická dimenze** se zaměřuje na způsoby, jak nejlépe realizovat a prosazovat společenské nároky, prosazovat požadavky, plnit cíle a současně minimalizovat pedagogickými prostředky vzniklé rozpory.

V praxi uvádí autorka Bakošová (2008) jako možné kompetence sociálního pedagoga ve školách zaměřené se na problémy záškoláctví a šikany.

Ze zkušeností sociálních pedagogů působících na školách vyplývá, že primární role sociálního pedagoga na jednotlivých školách je spatřována v otevřené komunikaci. Prostředníkem mezi jednotlivými aktéry výchovně-vzdělávacího procesu je právě sociální pedagog. Činnosti sociálního pedagoga na školách jsou různorodé a prolínají se s činnostmi pracovníků školních poradenských pracovišť. Z těchto důvodů se na různých školách mohou profesní role sociálního pedagoga lišit. Cílem je však zachovat základní rámec sociálně pedagogické činnosti u profese sociálního pedagoga. (Metodika pro školní sociální pedagogy, 2019)

1.1.1 Sociální pedagogika v užším a širším pojetí

Pokud chceme vymezit sociální pedagogiku jako vědní disciplínu, setkáme se s různým pojetím této vědní disciplíny. Různá vnímání sociální pedagogiky souvisí především s výkladem pojmu **sociální**. První, individualistické pojetí, chápe tento pojem jako pomoc těm, kteří se ocitli ve složité životní situaci. Smyslem výchovy je rozvoj individua a využití všech jeho potencionálních předpokladů. (Kraus, 2008)

Sociální pedagogiku vycházející z užšího pojetí definuje Pedagogický slovník jako „*aplikovanou disciplínu pedagogiky, která se zabývá širším okruhem problémů spjatých s výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. Mezi tyto problémy patří zejména poruchy rodin a rodičovství, náhradní výchovy, týrané, zneužívané a zanedbávané děti, delikvence a agrese mládeže, drogová závislost mládeže, dětská prostituce a pornografie, dodržování práv dítěte, resocializace a reedukace trestaných osob a dalších. V současnosti je ve společnosti sociální pedagogika vnímána hlavně v důsledku narůstající sociální patologie, kriminality mládeže aj.*“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2013, s. 269).

Druhé pojetí vztahuje pojem sociální k celé společnosti. Sociální pedagogiku je možné pojmout jako obor teoretický nebo jako oblast aplikovanou v praxi. V současném moderním pojetí sociální pedagogiky zastáváme její širší oblast, kdy se tato vědní disciplína nesoustředí jen na problémy patologického charakteru. Nezabývá se jen částí populace ohroženou na vývoji či jednotlivci potencionálně deviantně jednajícími. Naopak v širším pojetí se sociální pedagogika zaměřuje především na celou populaci ve smyslu vytváření harmonie mezi potřebami jedince a společnosti. (Kraus, 2008)

1.1.2 Předmět sociální pedagogiky

Významné osobnosti slovenské sociální pedagogiky Hroncová a Emmerová (in Procházka, 2012), společně rozvíjejí otázky vymezení role sociální pedagogiky v oblasti prevence a reedukace. Za předmět sociální pedagogiky jako teoretické disciplíny uvádějí zejména sociální aspekty výchovy a vývoj osobnosti. Sociální pedagogika se zaměřuje v rámci socializace zejména na skupiny ohrožených a sociálně znevýhodněných dětí, mládeže a dospělých. Předchází vzniku dysfunkčních procesů a pomáhá rodině i škole řešit vzniklé krizové situace.

Významná slovenská autorka Bakošová (in Kraus, Poláčková, 2001), považuje za předmět sociální pedagogiky prostředí, jeho organizování a utváření výchovně hodnotných podnětů podle jednotlivých osobnostních potřeb jedinců. Přičemž je důležité klást důraz na kompenzaci nevhodných vlivů působících na jedince a poskytnutí sociálně integrační pomoci. Sociální pedagogika se má objevit všude tam, kde rodina a škola neplní svou funkci.

Základními ucelenými směry v sociální pedagogice jsou tyto:

- Sociální pedagogika zkoumající zpětné vazby mezi sociálním prostředím a vzájemnou výchovou k pospolitosti a její vliv na člověka.
- Sociální pedagogika zabývající se výchovou a právním nárokem na ni. Postoji k různým formám výchovy se jeví jako problém dlouho otevřený, na který až v posledních letech nacházíme odpověď.
- Sociální pedagogika prosazující poznávání a pomoc skrze výchovu, v oblastech biologicky-vitálních, emocionálně-afektivních, kognitivně-rationálních, etnických, sociálně komunikačních a psychomotorických.
- Sociální pedagogika, jejímž cílem je sociálně integrační pomoc, vytváření příznivé citové atmosféry a důvěry mezi lidmi. (Bakošová, 2008)

Předmětem sociální pedagogiky jsou tedy soubory teoretických principů, teorií, úkolů, způsobů, forem, prostředků, institucí, jejichž prostřednictvím uspokojujeme životní cíle jednotlivců nebo celých skupin v souladu s jejich individuálními předpoklady, zájmy a v kontextu s celospolečenskými zájmy společnosti. (Hřebíček, 2000)

1.2 Výchovné funkce sociální pedagogiky

Schilling (in Kraus, 2014) chápe sociální pedagogiku jako výchovu a pomoc všem věkovým kategoriím v různých životních situacích, označuje ji jako **pozitivní** pedagogiku, která přispívá k rozvoji osobnosti a zlepšení životních i společenských podmínek.

Autoři Huppertz a Schinzler (in Kraus, 2014) rozlišují v sociální pedagogice tyto funkce:

- **Pedagogickou**, výchovným působením a rozvíjením osobnosti utváříme zdravý životní způsob jedince.
- **Profylaktickou**, prevencí různých deviací jsou vytvářeny programy a realizované činnosti v této oblasti.
- **Kompenzační**, v případě málo podnětného prostředí, vytváření podnětných aktivit s cílem vyrovnání deficitů.
- **Korekční**, působení na jedince umístěné ve vězeních, ústavech, domovech.
- **Tutoriální**, poskytovaná pomoc jedincům, kteří se ocitli na okraji společnosti, např. právní pomoc, ochrana.
- **Strukturální**, například v oblasti pracovní kvalifikace, ovlivňováním procesu začleňujeme jedince do společnosti.
- **Distributivní**, pomoc migrantům a imigrantům a sociální práce s těmito jedinci či skupinami.

Pedagogickou funkci zajímavě popsal Pelikán (in Procházka, 2012), když výstižným způsobem charakterizoval člověka v dnešní moderní společnosti. Právě s ohledem na výchovu vymezil tyto nejdůležitější oblasti pro působení sociálního pedagoga:

- Pomoc s hledáním a nalézáním smyslu života, podpora jedince v přiměřeném posouzení vlastního jednání, chování a činů.
- Významný úkol výchovy je dále spatřován v utváření charakteru dítěte. Přijetím hodnotových priorit vede k přijetí světového názoru.
- Rozvíjení pozitivní emocionality, je jednou z dalších potřeb. Odvíjí se od nadhledu dospělého jedince působícího na výchovu a jeho schopností pozitivního vnímání světa.

- Utváření smyslu pro odpovědnost a poctivost k ostatním jedincům patří mezi poslední důležité vlivy pedagogické funkce.

Profylaktickou funkci označovanou jako preventivní, vymezujeme jako primární, sekundární a terciální prevenci.

- Primární výchovné působení je uplatněno tam, kde problém ještě nenastal, snažíme se zde předejít sociálně deviantnímu chování jedince.
- Sekundární výchovné působení je zaměřeno na jedince nebo skupiny osob, které se již deviantního jednání dopustili, nebo jsou z pohledu sociální patologie označovány za jedince či skupiny rizikové.
- Terciální výchovné působení je využíváno ve snaze předcházet recidivě. V praxi je uplatňováno například u drogově závislých jedinců, k zamezení distribuce drog. (Kraus, 2014)

Kraus (2014) se dále zabývá **podrobnějším členěním profylaktické preventivní funkce**. Podle kritérií rozlišuje prevenci plošnou, skupinovou, individuální a dále specifickou a nespecifickou. Plošná prevence je zaměřena na celou společnost, jejím cílem je předcházet sociálně patologickým jevům v celé společnosti. Skupinová prevence je zaměřena na určité skupiny ve společnosti, zejména na mládež. Při práci s konkrétním jedincem hovoříme o individuální prevenci. Funkci profylakticko-preventivní s ohledem na potřebu vůči současné uspěchané, moderní společnosti má být věnována zejména na základních školách zvýšená pozornost. **Specifická prevence** je uplatňována u konkrétních sociálních deviací, jako jsou například šikana, kriminalita, drogové závislosti. **Nespecifická prevence** působí na jedince tak, aby celkovým zdravým životním stylem a formováním osobnosti byl schopen sám odolávat negativním vlivům, ohrožením a nástrahám.

Kompenzační funkci lze vysvětlit jako pomoc individuální nebo skupinovou všude tam, kde chybí nabídky možností. Setkáváme se ať s handicapem tělesným, duševním nebo u rodin nedostatečně funkčních, kde jedinci nebo celým skupinám ve společnosti chybí pro zdravou výchovu dostatek podnětů. (Bakošová, 2008)

Korekční funkce je označována jako resocializační a je zaměřena na socializaci a rozvoj jedince, kteří aktivně přetvářejí sebe a své vnitřní prostředí konstruktivním a kreativním způsobem, což vede k rozvoji osobnosti a sociální zodpovědnosti. (Průcha, Veteška, 2012)

Tutoriální funkce je plněna v současné době zejména resortem Ministerstva vnitra. Pomáhající profese pracovníka probační a mediační služby, který má na starosti například odklony v trestním řízení, podmíněčné zastavení trestního řízení, probační dohled, včasnou a soudní pomoc a jiné. (Kraus, Poláčková, 2001)

Strukturální funkce v oblasti pracovní kvalifikace jsou v této době v naší společnosti vytvářeny zejména prostřednictvím Evropské unie. Nová a lepší pracovní místa na základě zvyšování kvalifikací jedinců. Samotným cílem fondů evropské unie je vytváření společnosti charakteristické sociálním začleňováním. (MPSV, 2020)

Distributivní funkce je v péči o migranty a uprchlíky. Vychází z pohledu sociální práce zejména z odlišnosti klienta a bariéry, ve které se klient ocitá. Mezi nejčastěji řešené oblasti problémů spadají starosti o bydlení, zabezpečení zaměstnání, zdravotní péče, sociální zabezpečení a vzdělávání. Úspěšné integrace je dosaženo v okamžiku zvládnutí českého jazyka, ekonomické soběstačnosti jedince, orientací cizince ve společnosti a dobrými vzájemnými vztahy cizince v majoritní společnosti. (MPSV, 2020)

1.2.1 Sociální pedagogika ve vztahu k ostatním vědním disciplínám

„*Sociální pedagogika má charakter transdisciplinární a výrazně integrující*“ (Kraus, 2014, s. 52). K vědním disciplínám, se kterými sociální pedagogika hraničí, řadíme především sociologii.

Sociologie poskytuje sociální pedagogice informace o fungování celé společnosti, o jejím složení a procesech, které ve společnosti probíhají. Sociální pedagogika tak může na základě těchto poznatků modelovat společné cíle a strategie v oblasti výchovy a vzdělávání při zohlednění podmínek tvořených vnějším prostředím. Sociologie rodiny, sociologie dětí a mládeže, sociologie města a venkova, sociologie životního způsobu, sociální patologie, to vše a některé další, jsou disciplíny mající blízkou vazbu k sociologii. Můžeme tak říct, že nejbližší ze všech sociálních disciplín má k sociální pedagogice právě sociologie výchovy. Současně sociologii výchovy označujeme za spíše teoretickou a sociální pedagogiku za praktickou disciplínu. (Kraus, 2014)

Úzkou vazbu k sociální pedagogice má psychologie, která se zabývá podstatou a pochopením osobnosti vychovávaného jedince. Poznatky z oblasti psychologie a sociální psychologie se uplatňují například při psychologické diagnostice, v poradenství a forenzní psychologii. Z **medicínských disciplín** má k sociální pedagogice blízko neurologie, psychiatrie, geriatric, ale i soudní lékařství. Na medicínské disciplíny navazuje **antropologie**, která tvoří v současném moderním světě základní kámen pro moderní pojetí sociální pedagogiky. Zejména sociální a kulturní antropologie nás vede skrze poznání a pochopení k toleranci a porozumění ostatních jedinců z jiných kontinentů, zemí, a k pochopení jejich zvyků a tradic. (Kraus, 2014)

Jako pro všechny vědní disciplíny tak i pro sociální pedagogiku je jedním z východisek **filosofie**. K sociální pedagogice se váže zejména filosofie výchovy a etika. Dobro, spravedlnost, důvěra, spolehlivost a tolerance jsou jedním ze základních akcentů sociální pedagogiky. (Kraus, 2014)

Další součástí v sociálně výchovném působení a pomoci je oblast **ekonomie**, která se věnuje v této oblasti studiu zdrojů, způsobu a tvorbě statků a jejich rozdělování ve společnosti. Sociálně výchovné působení je v zásadě nezisková oblast, a proto jsou poznatky z oblasti ekonomie nezbytné pro získávání finančních prostředků pro plnění cílů sociální pedagogiky. (Kraus, 2014)

Celkovým politickým vývojem ve světě i ve státě, znalostí chodu politických systémů, fungováním společnosti a úlohou státu se zabývá **politologie**. Sociální pedagogika je ovlivněna politickým vývojem v oblasti sociální a oblasti sociálně-vzdělávací. Pochopení podstaty a fungování právního státu je možné skrze **právní disciplíny**. Zejména právo občanské, rodinné, trestní a pracovní nám upřesňuje normy týkající se sociálně výchovné práce. Prohloubení duchovního života, upevnění životních hodnot a přijetí etického kodexu sociálním pracovníkům poskytuje **teologie**, která sociální pedagogice může poskytnout širší rozměr. (Kraus, 2014)

Sociální pedagogika má kromě společných základů s **obecnou pedagogikou** vazbu na teorii výchovy, předškolní pedagogiku, pedagogickou diagnostiku, pedagogiku volného času. Tyto pedagogické disciplíny se věnující utváření zdravého životního stylu a zkoumají otázky významu volného času i v souvislosti s prevencí sociálních deviací. Snaha o začleňování jedinců s handicapem do společnosti přináší mnohá úskalí sociálně pedagogického rázu, jak u zdravotně znevýhodněných jedinců, tak u skupin, do kterých

jsou jedinci integrováni. (Kraus, 2014) Mohou to být například školní třídy základních škol, kterým se v naší práci budeme blíže věnovat.

1.2.2 Výchova ve vztahu k prostředí a socializaci

Proces výchovy provází každého z nás po celý život. Je to složitý proces, který průběžně nelze měřit, vidíme až jeho výsledky. Výchova by měla mít jasný směr a jejími společnými znaky jsou cílevědomost, záměrnost, soustavnost a organizovanost. (Bakošová, 2008)

Na život člověka působí prostředí jako vymezený prostor, který obsahuje podněty pro nezbytný rozvoj osobnosti. Každé prostředí se vyznačuje **materiální** a **sociálně psychickou stránkou**. Materiální stránka, nazývána také jako věcná či prostorová, nám ukazuje dané prostředí a faktory, kterými je prostředí vybaveno. Sociálně psychickou stránkou označujeme osoby, které se v daném prostředí nacházejí a jejich vzájemné vztahy. Vztahy formální i neformální s přihlédnutím na věk, pohlaví a například vzdělanost. Na kolik je významné prostředí v utváření osobnosti se názory i teorie různí. Dle některých autorů se člověk rodí s určitými dědičnými předpoklady, dle kterých je osobnost formována. Opačný pohled vnímá narozeného člověka jako čistou desku, jehož osobnost formuje vliv prostředí, a život na jeho osobnosti zanechává stopy. V souvislosti s výchovným procesem plní prostředí **funkci situační** a **funkci výchovnou**. (Kraus, 2014)

Situační funkci prostředí lze pojmut jako určitou kulisu, kdy okolní podmínky jdou naší snaze vstříc. Tyto vhodné podmínky působí kladně a jsou v souladu s výchovnými cíli. Naopak sebelépe míněné výchovné působení, které se odehrává v nevhodném prostředí, nebo v něm nenachází žádnou oporu, se téměř automaticky mívá účinkem. Další z možností je, že prostředí zůstává vůči našemu působení neutrální. (Bendl, 2015)

Podle Krause (in Bendl, 2015) jde o potřebu u **výchovné funkce** dokázat využít prostředí jako výchovný prostředek, využít prostředí k pozitivnímu ovlivnění chování člověka spolu s rozvojem jeho osobnosti.

Každá společnost si vytváří určitou soustavu norem s ohledem na věk, pohlaví a profesi, kterými řídí chování a prožívání jedinců. Hlavními výchovnými činiteli **socializace** se zabývá Kolářík. (in Výrost, Slaměník, 2008) Jsou to jedinci, skupiny nebo organizace, přičemž největší význam přisuzuje rodině, škole, skupinám vrstevníků, skupinám na pracovišti a hromadným komunikačním prostředkům.

Primárním nositelem kultury je **rodina**. Určuje dítěti základní normy a hodnoty dané společností. Učí dítě respektovat požadavky rodičů, a to je káráno za jejich nesplnění. Z pohledu výchovného prostředí rodiny je v každém historickém období potřeba vychovávat děti k hodnotám lásky, slušnosti, úcty, tolerance, přátelství, solidarity a dobra. (Bakošová, 2008)

1.3 Vývoj sociální pedagogiky

Vlivy společenských souvislostí výchovy jsou známy od pradávna. Už filosofové starého Řecka se zabývali myšlenkou, že výchova musí být v souladu se zájmy společnosti. Zakladatel athénské Akademie Platón vyzvedá sociální funkci výchovy, která má vliv na společenské uplatnění člověka. (Kraus, 2014)

Přesně nastavený řád a přísná dělba práce vedla Platóna k myšlence, že bída je důsledek nesamostatnosti, nesoběstačnosti a tak nepotřebnosti jedince tehdejšího společenského soukolí. Platónova úvaha o pomoci lidem zraněným a nemocným se opírala o fakt, že toto je potřeba, jen pokud existuje naděje, že jedinec svým návratem na společenské místo bude svou prací pro společnost prospěšný. Idea solidarity, pomoci, podpory a celková přeměna společnosti se zrodila o mnoho let později. (Procházka, 2012)

K zásadnímu rozvoji společenských věd dochází v 19. století především v Německu, kde v návaznosti na osvětlenství vznikají dva proudy: filantropismus a pietismus. Podstatou filantropismu je lidskost, lidumilství a výchova k němu. Naopak pietismus hlásal duchovní obnovu skrze přísnou morálku a vnitřní zbožnost. Cílem obou směrů je pomoc bližnímu a chudému. Výsledkem konání filantropistů i pietistů je zakládání škol. Vznikají první ústavy pro chudé, opuštěné děti a sirotky. Významný švýcarský pedagog Pestalozzi (1746 - 1827), jde svým životem i dílem příkladem, stejně jako německý filosof a pedagog Natorp (1854 – 1924), který bývá často považován za zakladatele sociální pedagogiky. Poje sociální pedagogika zmínil ve svém díle **Rukovědi vzdělání**, německý pedagog Diesterweg (1790 – 1866), avšak termín blíže nespecifikuje. (Kraus, 2014)

K našim nejvýznamnějším českým myslitelům, jenž svými myšlenkami kladl důraz na vztah mezi prostředím a výchovou, byl Komenský (1592 – 1670). Ve svých spisech, zejména v **Informatoriu školy mateřské** a v **Obecné poradě o nápravě věcí lidských**, kladl důraz na důležitost prostředí a jeho vliv na výchovu a vzdělání člověka, jehož prostřednictvím napravuje společnost a svět. Významný český sociolog, pedagog, filosof, psycholog a herbartista Lindner (1828 – 1887) usiloval o vytvoření základů sociální

pedagogiky. Byl propagátorem zlepšení učitelské přípravy a výchovu chápal jako přípravu pro společenský život. Považoval prostředí za nástroj, který výchovu podporuje nebo naopak omezuje. Toto Lindnerovo pojetí sociální pedagogiky je založeno na sociologických základech. (Čábalová, 2011)

Významnou roli pro rozvoj sociální pedagogiky hraje meziválečné období. Zakladatelka polské sociální pedagogiky Radlinská (1879 – 1954) v tomto období rozvíjí své myšlenky a těsně po 2. světové válce se stává vedoucí první katedry sociální pedagogiky v Lodži. Rok 1949 byl však zásadní pro všechny země „východního bloku“. Sociální pedagogika byla prohlášena za směr buržoazní a neslučuje se s ideou socialismu. Na rozdíl od tehdejšího Československa v průběhu šedesátých a sedmdesátých let, dochází v Polsku ke zvratu a pracoviště, zabývající se sociální pedagogikou, se obnovují. (Kraus, 2014)

Shrnutí

V první kapitole jsme se zabývali sociální pedagogikou jako vědní disciplínou, popsali jsme si její funkce a vztah sociální pedagogiky k ostatním disciplínám. Zabývali jsme se sociální pedagogikou z historického pohledu, věnovali jsme se jejímu rozvoji a seznámili se s jejími významnými představiteli. V další kapitole budeme charakterizovat profesi sociálního pedagoga, jeho působení v resortech, obeznámíme se s jeho kompetencemi a jeho vzděláváním.

2 PROFESE SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA

Profesi sociálního pedagoga lze označit jako široký soubor interdisciplinárních znalostí spojených vždy s realizací určitých preventivních, intervenčních a výchovných činností, které kladou důraz na etické a osobnostní kvality sociálního pedagoga a jeho přirozenou autoritu. Oblasti působení sociálního pedagoga jsou velmi různorodé, proto je obtížné najít společného jmenovatele, který by profesi sociálního pedagoga dokázal přesně definovat. (Procházka, 2012)

Autorka Bakošová (Bakošová, 2008, s. 180) definuje sociálního pedagoga jako: *„odborníka, který je teoreticky a prakticky připravený ve vysokoškolském - magisterském studiu oboru pedagogika, filosofie, pedagogického či sociálního zaměření na sociálně výchovnou činnost. Je odborníkem, jehož všeobecné kompetence spočívají v pomoci a podpoře dětem, mládeži, dospělým, rodičům a jejich podpoře v situacích vyrovnání deficitu socializace a hledání možností zlepšení kvality života prostřednictvím výchovy, vzdělávání, prevence, poradenství.“*

Každou profesi můžeme charakterizovat z několika úhlů. Pro pomáhající profese, kam řadíme sociální pedagogiku, jsou nejdůležitější předpoklady psychologického a sociologického aspektu profese. (Kraus, 2014)

- **Psychologický aspekt** vymezuje jednotlivé odlišnosti a charakterové vlastnosti sociálního pedagoga pro splnění předpokladu k výkonu dané profese.
- **Sociologický aspekt** se věnuje otázce společensko-ekonomické, kulturní a politické s odkazem na začátek, průběh a význam této profese. Středem zájmu jsou vzájemné interakce, které působí na přípravu pro tuto funkci a vliv společnosti na jeho průběh v praxi. (Kraus, 2014)

Hlavní funkce sociálního pedagoga podle Krause (2014) rozlišujeme následovně:

Funkce integrační – tyto činnosti se týkají klientů, kteří potřebují odbornou pomoc a podporu. Možným označením klienti charakterizujeme osoby, které se nacházejí v krizových situacích, v psychickém, sociálním či psychosociálním ohrožení, a kteří se stávají pro okolí překážkou.

Funkce rozvojová – zde se jedná o rozvíjení osobnosti v oblasti správného životního stylu, umění naložit kvalitně a užitečně s volným časem. Tato funkce se soustředí na oblast prevence a je zaměřena zejména na děti a mládež.

2.1 Působení sociálního pedagoga v resortech

Uvedený přehled resortů zahrnuje instituce, kde zákon s profesí sociálního pedagoga počítá. V některých institucích je však potřeba ukotvit profesi sociálního pedagoga legislativně. (Kraus, Poláčková, 2001)

Možnosti uplatnění sociálního pedagoga se nachází v těchto resortech:

V resortu školství, mládeže a tělovýchovy nachází sociální pedagog uplatnění ve školních klubech, družinách či domovech mládeže a dětských domovech. Svou činnost vykonává v institucích výchovného poradenství, včetně role výchovného poradce ve školách. V systémech preventivně výchovné péče se uplatňuje jako koordinátor prevence či metodik prevence. Současně své uplatnění nachází v krizových centrech a střediscích pro mládež. (Kraus, 2014)

V resortu spravedlnosti, nachází profese sociálního pedagoga uplatnění v oblasti penitenciární a postpenitenciární péče. Sociální pedagog se uplatňuje jako vychovatel v nápravných zařízeních, věznicích a v zařízeních jako mediační a probační pracovník. (Kraus, 2014)

V resortu práce a sociálních věcí zastává sociální pedagog pozici sociálního asistenta a sociálního kurátora pro děti a mládež. V oblasti práce se seniory je sociální pedagog zaměřen na sociálně výchovnou a osvětovou činnost. (Kraus, 2014)

V resortu ministerstva vnitra je profese sociálního pedagoga zastoupena v utečeneckých táborech, okrskových službách a v oblasti kriminální prevence (Kraus, 2014).

V oblasti církevních, společenských a neziskových organizací působí sociální pedagog například v zařízeních péče o mládež, nadacích, humanitárních, charitativních organizacích. Dále například ve střediscích křesťanské pomoci. (Kraus, 2014)

Slovenská autorka Bakošová, rozšiřuje tyto resorty o oblast **zdravotnictví**, kde sociální pedagog nachází uplatnění v zařízeních resortu zdravotnictví v oblasti výchovně vzdělávací, komunikaci s rodiči a poradenstvím. V rámci preventivní činnosti působí sociální pedagog na dětských a psychiatrických klinikách, kde vyvíjí preventivní činnost při práci s dětmi a rodinou v případě drogových závislostí a u dětí se syndromem týraného a zneužívaného dítěte. (Bakošová, 2008)

Další zmiňovanou oblastí je **resort kultury**. V tomto resortu je úkolem sociálního pedagoga odkrývání tabuizovaných témat, jako je například bezdomovectví, děti ulice

a děti žijící v dětských domovech. Následná zjištění lze poskytnout jako námět ke zpracování televizním, divadelním a filmovým tvůrcům, pro propagaci kladných modelů chování a stabilních rodinných, přátelských a partnerských vztahů. Osvěta a ochrana dětí a mládeže před mediálním násilím je činností sociálního pedagoga v této oblasti. (Bakošová, 2008)

Autorka Bakošová (2008) podrobněji rozvádí uplatnění sociálního pedagoga v některých resortech. **V resortu školství, mládeže a tělovýchovy** se věnuje uplatnění sociálního pedagoga v mateřských školách při výchovně vzdělávací činnosti a ve spolupráci s rodinou a veřejností. V problematice základních a středních škol rozšiřuje působnost sociálního pedagoga jako ochránce dětských práv a práv učitelů. **V resortu práce a sociálních věcí** se sociální pedagog blíže věnuje před rozvodové a po rozvodové situaci rodin. Dále přípravě rodin na adopci a pěstounství, zařízením náhradní rodinné výchovy, péče a spolupráci sociálního pedagoga s biologickou rodinou.

Působení sociálního pedagoga je opravdu rozmanité. S absencí výchovy se setkává každý z nás, v různých oblastech a v různých životních situacích. Bez ohledu na stupeň vzdělání u mnoha jedinců převládá pýcha, hrdost a moc ega. Člověk odmítá přijetí pokory, podání pomocné ruky či projevu solidarity. I to je důsledkem nedostatku výchovy. (Bakošová, 2008)

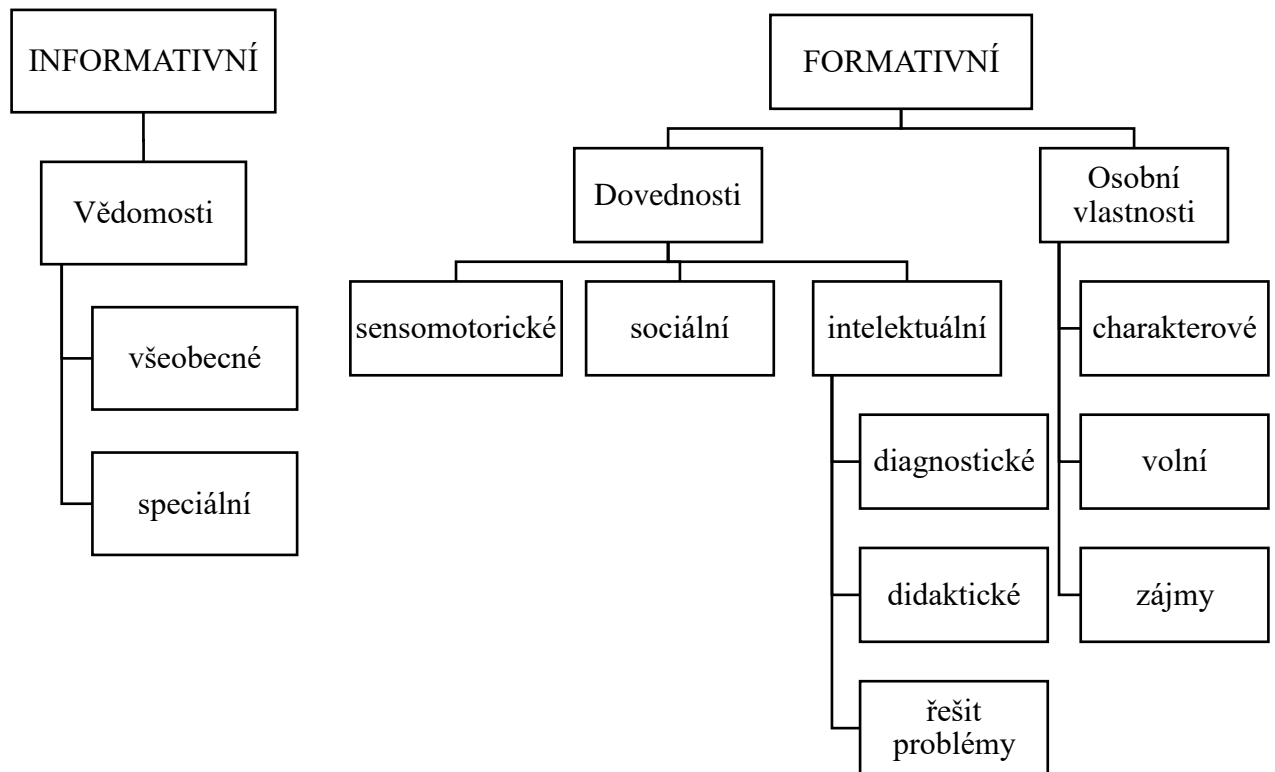
2.2 Kompetence a činnosti sociálního pedagoga

Vážnost a nezbytnost každé profese je dána odborností v širším pojetí a obsahuje schopnost nositele dané profese zvládat svou roli a současně si udržet pozici ve společnosti. Široký soubor odborných mezioborových znalostí, který je spojen s preventivní, intervenční a výchovnou činností sociálního pedagoga, klade důraz na etické a osobnostní kvality a přirozenou autoritu nositele profese. (Procházka, 2012)

Pracovní činnosti sociálního pedagoga mají tento souhrnný charakter:

- Edukaci v rámci volného času s možností vhodných a plnohodnotných volnočasových aktivit.
- Na základě provedené diagnostiky a analýzy problému pomáhají řešit vztah k životním situacím a výchovnému prostředí jedince.
- Poskytování speciálních pedagogických postupů, korektivní a penitenciární resocializace a terénní práce. (Kraus, 2014)

Výkon odborných činností je zaměřen zejména na děti a mládež, ale působí i v oblasti dospělých a seniorů. Mezi činnosti sociálního pedagoga spadá například spolupráce s rodiči, příslušnými pedagogickými pracovníky a sociálními pracovníky. Je způsobilý k plnění organizačních a manažerských funkcí. Aktivně se podílí na různých projektech a svými odbornými znalostmi přispívá při tvorbě metodických návodů. Pro výkon těchto činností, musí nutně sociální pedagog disponovat souborem odborných kompetencí, které zahrnují nejen odborné vědomosti, praktické dovednosti, ale i profesní a etické předpoklady. (Kraus, 2014)

Model kompetencí sociálního pedagoga (Kraus, 2014).

Nejvyšší důraz v oblasti kompetencí sociálního pedagoga je kladen na **vědomosti širšího společenského základu**. Patří sem obecná pedagogika, psychologie, sociologie a filosofie. Dále také biomedicínské vědomosti (biologie člověka, somatologie, zdraví a nemoc). Znalosti z oblasti sociální politiky, sociální práce a práva. **Speciální znalosti** zahrnují sociální pedagogiku, pedagogiku volného času, metody sociálně výchovné práce, teorii komunikace, organizaci a řízení výchovy ve volném čase. Poznatky z oblasti managementu, personalistiky a jiných zájmových oblastí vědomostní profil sociálního pedagoga doplňují. (Kraus, 2014)

Kompetence lze pojímat současně jako oprávnění činit rozhodnutí a přijímat odpovědnost za vydaná rozhodnutí (Veteška, Tureckiová, 2008).

U **dovedností** hovoříme o bohaté výbavě v oblasti sociální komunikace a diagnostice prostředí i jedince. Zde je základem znalost vedení dokumentace, využívání metod sociálně pedagogické prevence i terapie, asertivní řešení problémů, tvorba projektů a využití všech schopností v zájmových oblastech. Podstatnou součástí kompetencí tvoří **vlastnosti osobní**, které jsou složeny z psychických a fyzických předpokladů. Je zde kladen důraz na vnímavost v různých životních situacích a různém prostředí. Sociální pedagog se neobejde bez kreativity, originality a činorodosti. Důležitým prvkem osobnosti sociálního pedagoga je emoční stabilita, sebereflexe a osobní vyrovnanost v souladu s mravními hodnotami. (Kraus, 2014)

Podle povahy pracovních činností pedagogických pracovníků jsou tvořeny **profesní typologie**. Jedná se o interpersonální vztah sociálního pedagoga a jeho svěřence při výchovném dění. Při případném neprofesionálním přístupu sociálního pedagoga dochází k negativním jevům, které se projevují **velkou přísností** nebo naopak **shovívavostí, lhostejností a demagogií**. (Kraus, Poláčková, 2001)

Neprofesionální přístup **velmi přísného** sociálního pedagoga vnímáme u nekompromisních přístupů s bezprostředním udělováním trestů a vnímáním klientů jako zlovolných jedinců. Ani příliš **shovívavý** přístup sociálního pedagoga není žádoucí. Vytváření přílišné volnosti a poskytování přílišné svobody bez nastavení pravidel může vést ke zneužívání klientem. Rutinní přístup sociálního pedagoga ke své profesi a chybějící projev většího zájmu označujeme jako **lhostejný** přístup. Posledním typem sociálního pedagoga s možným profesně deformovaným přístupem je **demagog**. V tomto případě se sociální pedagog projevuje jako náladový, podezíravý a je nepřiměřeně autoritativní se sklony k moralizování a kárání klienta. (Kraus, Poláčková, 2001)

Shodně jsou kompetence sociálního pedagoga jednotlivými autory vnímány jako činnosti sociálně výchovné, vzdělávací, poradenské a preventivní. Následně jsou různými autory blíže specifikovány podle jejich bližšího zaměření na konkrétní oblast sociálního problému. Například autorka Hroncová (in Bakošová, 2008) spojuje činnost sociálního pedagoga s prevencí kriminality. Emmerová (in Bakošová, 2008) vnímá využití profese sociálního pedagoga jako koordinátora prevence na základních školách zabývajících se prevencí sociálně-patologických jevů v práci s romskou menšinou a penitenciární péčí.

Podle Fišerové (in Bakošová, 2008) nachází sociální pedagog své uplatnění v integraci osob se zdravotním znevýhodněním, a to jak v pracovním, soukromém i společenském životě. Německý sociální pedagog Mollenauer (in Bakošová, 2008) směřuje činnosti sociálního pedagoga k rodinám a školám, jež neplní své funkce. Současně považuje sociální pedagogiku ze třetí výchovnou instituci.

2.3 Kvalifikace sociálního pedagoga

V době komunistického režimu byla v tehdejší Československu sociální pedagogika jako vědní disciplína zcela utlumena. K jejímu postupnému rozvoji dochází po roce 1989. V současné době vzrůstá zájem studentů o studium oboru sociální pedagogika jak v bakalářském, tak magisterském programu. Na oblast vzdělávání v oboru sociální pedagogika se zaměřují taktéž některé vyšší odborné školy. Absolventi nachází svá uplatnění v zařízeních ústavní péče a ústavní výchovy, v zařízeních pro volný čas dětí a mládeže a například neziskových organizacích. (Studie proveditelnosti, 2015)

Asociace vzdělavatelů v roce 2017 poskytla vysokým školám v České republice, které poskytují na svých pracovištích vzdělávání v programu Sociální pedagogika, soubor tematických okruhů, které jsou základem pro studium Sociální pedagogiky. Tematické okruhy obsahují minimální standardy pro sociální pedagogiku a jsou oporou pro utváření vlastních studijních plánů vysokých škol. Hlavní myšlenkou je navození spolupráce škol, která povede ke sjednocení studijních plánů ve svých základech. (AVSP, 2017)

Cílem je výsledný profil absolventa s ohledem na potřeby trhu práce a jeho uplatnění v praxi. Absolventi programu Sociální pedagogika na základě teoretických znalostí z pedagogiky, psychologie, sociologie, práva, filosofie, teorie řízení a metodologie po určité době praxe na základě svých komunikačních a psychosociálních dovedností, budou schopni manažerské činnosti nejméně třetí úrovně. Výše uvedené znalosti dále umožní absolventům způsobilost k práci v oblasti sociálně pedagogické. (AVSP, 2017)

Základní tematické okruhy

Základ tematických okruhů je tvořen souborem obsahů, které by měly být přijaty a zpracovány do studijních plánů oboru Sociální pedagogika. Dle charakteru konkrétního studijního programu si konkrétní názvy a obsahy tvoří jednotlivé vysoké školy sami a integrují jednotlivá témata do studijních plánů dle charakteru konkrétního studijního programu na konkrétní vysoké škole. (AVSP, 2017)

Všeobecné tematické okruhy pro všechny typy programů

Zajištění standardů vyžaduje pro bakalářské, magisterské i doktorské studijní programy zařazení základních tematických disciplín, a to z oblasti pedagogiky, psychologie, filosofie, sociologie, sociální práce a sociální pedagogiky, antropologie, práva a metodologie sociálních věd. (AVSP, 2017)

Bakalářský stupeň

- Sociální pedagogika zahrnuje znalosti v oblasti dějin sociální práce, teoretických přístupů v sociální pedagogice, metod sociální práce, komunikačních strategií, sociálních komunikací a interakcí, specifických metod, etiky v sociálně výchovné práci a další.
- Z ostatních pedagogických disciplín je kladen důraz na znalosti v oblasti teorie výchovy, pedagogickou diagnostiku, pedagogiku volného času, školní a inkluzivní pedagogiku, andragogiku, gerontagogiku, na management v pedagogice, didaktiku a další.
- Dílčí psychologické disciplíny se orientují na psychologii osobnosti, vývojovou a sociální psychologii, pedagogickou psychologii, patopsychologii a další.
- Speciální pedagogika vychází ze znalostí základů speciální pedagogiky, práce s jedinci se zdravotním znevýhodněním, základů diagnostiky jedinců se zdravotním znevýhodněním a odborných komunikačních schopností s těmito osobami.
- Metodologie zahrnuje znalosti základů kvalitativního a kvantitativního výzkumu.
- Odborná praxe a její zpětná vazba na základě získaných zkušeností, zaměřená na sociálně výchovnou činnost v institucích, ve kterých se absolvent bakalářského stupně uplatní. (AVSP, 2017)

Magisterský stupeň

- V oblasti sociální pedagogiky se zaměřuje na teoretický, mezioborový a metodicko-profesní rámec sociální pedagogiky, na mezinárodní rozměr sociální pedagogiky, management v sociální pedagogice a profesní etiku.
- Ostatní pedagogické disciplíny jsou zaměřeny na vzdělávací politiku, evaluaci, srovnávací pedagogiku a další vybraná témata ze speciální pedagogiky.
- Psychologické disciplíny se soustřeďují na znalosti v psychologii zdraví a nemoci, poradenství, krizovou intervenci a pokročilé komunikační strategie.
- Znalosti metodologie v oblasti sociálně pedagogického výzkumu.
- Odborné praxe a její zpětná vazba v získaných zkušenostech zaměřená na řízení sociálně sociálně-výchovných činností a řízení pracovníků v organizacích a institucích. (AVSP, 2017)

Doktorský stupeň

- Znalosti z oblasti dějin filosofie, filosofie vědy a filosofie výchovy.
- Metodologie výzkumu se zaměřením na realizaci vlastního výzkumu v sociální pedagogice.
- Specifické otázky v oblasti sociální pedagogiky. (AVSP, 2017)

V současné době je studijní obor Sociální pedagogika vyučován na vyšších odborných školách a vysokoškolských fakultách, které uvedeme níže. Vyučované obory sociální pedagogiky v České republice prochází přirozenými inovacemi a změnami ve studijních programech a oborech. Z tohoto důvodu nemusí být náš přehled plně aktuální s ohledem na informace a údaje platné v době zpracování naší bakalářské práce.

- **Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Fakulta humanitních studií.**

Studijní program: Specializace v pedagogice, Obor: Sociální pedagogika (bakalářský typ studia), Pedagogika (navazující magisterské studium).

<https://www.utb.cz/univerzita/studium/nabizene-obory/seznam-oboru/socialni-pedagogika-4/>

- **Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta.**

Studijní program: Sociální pedagogika, Obor: Sociální pedagogika (bakalářský typ studia a navazující magisterské studium).

<https://pdf.osu.cz/pes/nabizene-programy-a-obory/>

- **Masarykova univerzita v Brně, Pedagogická fakulta.**

Studijní program: Pedagogika, Obor: Sociální pedagogika (bakalářský typ studia, navazující magisterské studium a doktorské studium), Vychovatelství (bakalářský typ studia), Sociální pedagogika a volný čas (navazující magisterské studium).

<https://ped.muni.cz/pro-uchazece/navazujici-magisterske-studium/8039-socialni-pedagogika-a-volny-cas>

- **Masarykova univerzita v Brně, Filosofická fakulta.**

Studijní program: Pedagogika, Obor: Sociální pedagogika a poradenství (bakalářský typ studia).

<https://www.phil.muni.cz/pro-uchazece/bakalarske-studium/24521-socialni-pedagogika-a-poradenstvi>

- **Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta.**

Studijní program: Specializace v pedagogice, Obor: Sociální pedagogika – specializace Prevence sociálně patologických jevů (bakalářský typ studia), Sociální pedagogika – specializace Výchova ve volném čase (bakalářský typ studia), Sociální pedagogika – specializace Projektování a management (navazující magisterské studium), Sociální pedagogika – specializace Výchovné poradenství (navazující magisterské studium).

<https://www.vysokeskoly.cz/katalog-vs/univerzita-palackeho-v-olomouci/pedagogicka-fakulta/183#/q/focus-800%7Cstudytype-none%7Cstudyform-none%7Csearch-none>

- **Univerzita Hradec Králové, Pedagogická fakulta.**

Studijní program: Specializace v pedagogice, Obor: Sociální pedagogika se zaměřením na výchovnou práci v etopedických zařízeních (bakalářský typ studia), Sociální pedagogika (navazující magisterské studium).

<https://www.uhk.cz/cs/pedagogicka-fakulta/prijimaci-zkousky/studijni-programy>

- **Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta.**

Studijní program: Speciální pedagogika, Obor: Sociální pedagogika (bakalářský typ studia).

https://www.pf.jcu.cz/chci-studovat/subject_page.php?type=1&action=1&subject=16

- **Univerzita Karlova v Praze, Filosofická fakulta.**

Studijní program: Sociální pedagogika, Obor: Sociální pedagogika (navazující magisterské studium)

https://is.cuni.cz/studium/prijimacky/index.php?do=detail_obor&id_obor=22805

- **Univerzita Karlova v Praze, Husitská teologická fakulta.**

Studijní program: Specializace v pedagogice, Obor: Sociální pedagogika (bakalářský typ studia).

<https://is.cuni.cz/studium/login.php?do=prijimacky>

- **Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta.**

Studijní program: Specializace v pedagogice, Obor: Sociální pedagogika (bakalářský typ studia a navazující magisterské studium).

<https://portal.ujep.cz/portal/studium>

2.4 Legislativní ukotvení

Sociální pedagog v České republice není v současné době legislativně ukotven. Sociální pedagog tak nachází uplatnění ve školských zařízeních zejména na pozici vychovatele, asistenta pedagoga nebo pedagoga volného času. Problém v legislativním ukotvení ovlivňuje celou koncepci této profese, kdy slovy autora Blahoslava Krause je: *„její charakteristika pouze modelová.“* (Kraus, 2014, s. 198) Tedy při výkonu činností sociálního pedagoga můžeme pouze vycházet ze zákonů, které popisují podobné profese a které se ve svých činnostech sociálnímu pedagogovi přibližují nejvíce.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v §1 uvádí: *„že tento zákon upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci (dále jen "osoba") prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách. Ve druhém odstavci dále uvádí: „že tento zákon dále upravuje předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka, pokud vykonává činnost v sociálních službách nebo podle zvláštních právních předpisů při pomoci v hmotné nouzi, v sociálně-právní ochraně dětí, ve školách a školských zařízeních, u poskytovatelů zdravotních služeb, ve věznicích, v zařízeních pro zajištění cizinců a v azylových zařízeních.“* (Zákon č. 108/2006 Sb.) Vzhledem k tomu, že sociální pracovník má k profesi sociálního pedagoga legislativně nejbližší, mělo by být na základě tohoto zákona v kompetencích sociálního pedagoga ve školských zařízeních začleňování osob do společnosti a preventivní působení proti vyčleňování osob. Na základě §111 by tedy měl zaměstnavatel u sociálních pedagogů, stejně jako u sociálních pracovníků, pedagogů a příbuzných oborů, povinnost zabezpečit další vzdělávání: *„v rozsahu nejméně 24 hodin za kalendářní rok, kterým si obnovuje, upevňuje a doplňuje kvalifikaci.“* (Zákon 108/2006 Sb.)

Navzdory tomu, že potřeba profese sociálního pedagoga ve školských zařízeních vzrůstá, tato stále není zařazena do katalogu pracovních činností (Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách). K nápravě nedošlo ani v prosinci 2019, kdy bylo Nařízení vlády (Nařízení vlády 352/2019 Sb.) aktualizováno.

Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice předložila v roce 2014 Parlamentu České republiky zdůvodňující zprávu o zavedení pozice školního sociálního pedagoga do příslušné legislativy. V odůvodnění upozorňuje na vzrůstající potřebu řešení problémů ve školách a školských zařízeních. Tyto mohou negativně působit na výchovně vzdělávací proces žáků, ovlivňovat nepříznivým způsobem klima školy a třídy a nevhodně působit na vztahy mezi školou, rodinou a komunitou (Metodika pro školní sociální pedagogy Ostrava, 2019).

Ani Zákon č. 563/ 2004 Sb., o pedagogických pracovnících, profesi sociálního pedagoga nijak výrazně nepomáhá. Tento zákon se vztahuje na pedagogické pracovníky škol a školských zařízení, které jsou vedeny v rejstříku škol a školských zařízení. Dále také na pedagogické pracovníky v zařízeních sociálních služeb. Paragraf 2, odstavec 1 uvádí, že: *„Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě zvláštního právního předpisu (dále jen "přímá pedagogická činnost"); je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školy, nebo zaměstnancem státu, nebo ředitelem školy, není-li k právnické osobě vykonávající činnost školy v pracovněprávním vztahu nebo není-li zaměstnancem státu. Pedagogickým pracovníkem je též zaměstnanec, který vykonává přímou pedagogickou činnost v zařízeních sociálních služeb.“* (Zákon č. 563/2004 Sb.) Problém nastává v §2 odstavce 1, kde jsou vyjmenovány konkrétní pozice vykonávající přímou pedagogickou činnost. Sociální pedagog zde zahrnut není, byť jeho teoretická i praktická náplň práce působí pedagogicky.

Legislativní ukotvení profese sociálního pedagoga, je v přímé souvislosti s možností odměňování a získávání finančních prostředků pro tuto profesi. V současné době mohou školy a školská zařízení sociálního pedagoga financovat formou takzvaných šablon, pod Operačním programem Výzkum, vývoj a vzdělávání, vypisovaný pro programové období 2014–2020. (MŠMT, 2017)

Další možností je financování zřizovatelem školy. Sociální pedagog se tak stává zaměstnancem obce, kde jako sociální pedagog vykonává ve vzdělávací instituci sociálně pedagogickou činnost. (AVSP, 2020)

Shrnutí

V této kapitole jsme se zaměřili na profesní předpoklady sociálního pedagoga. Rozebrali jsme jeho působení v jednotlivých resortech, popsali jsme jeho kompetence, činnosti a dovednosti. Objasnili jsme potřebnou kvalifikaci pro tuto profesi s výčtem aktuálních možností studia na jednotlivých školách v České republice. Závěrem jsme se zaměřili na legislativní ukotvení profese sociálního pedagoga.

3 SOCIÁLNÍ PEDAGOG NA ZÁKLADNÍCH ŠKOLÁCH

Sociální a ekonomické rozdíly ve společnosti se prohlubují a projevují se ve školách a školských zařízeních, na které jsou tak kladeny vyšší nároky v oblasti výchovné a preventivní. Jedním z cílů základních škol je také sociální začleňování při vzdělávání dětí cizinců, dětí s postižením a dětí ze sociálně znevýhodněného rodinného prostředí. Se stoupajícím počtem těchto dětí vzrůstá potřeba odborného pracovníka ve školách a školských zařízeních, který by se těmto tématům věnoval. Praktickým přínosem ve školách a školských zařízeních by tak mohl být školní sociální pedagog zabývající se výchovným a socializačním aspektem ve vzdělávání. S uplatněním znalostí a dovedností z oblasti pedagogiky, speciální pedagogiky, psychologie a dalších oborů by tak mohl být praktickým přínosem pro školy a školská zařízení. (Metodika pro školní sociální pedagogy Ostrava, 2019)

Potenciál sociálního pedagoga je pro školy a školská zařízení spatřován zejména v prevenci. Činnost sociálního pedagoga je soustředěna nejen na samotné žáky, ale jeho práce je orientována taktéž na sociální strukturu školy. Spolupráce s ostatními členy školního týmu je základem k úspěšnému působení sociálního pedagoga. Sebereflexe, ochota spolupráce, otevřenost a ochota ke změnám učitelského sboru i vedení školy, umožňuje preventivní činnost v plném rozsahu. Můžeme tedy říci, že působení sociálního pedagoga na školách a ve školských zařízeních v oblasti sociálně-pedagogické prevence a intervence je zásadně ovlivněno funkcí kvality, profesionality a otevřenosti učitelského sboru a vedení školy. (Studie proveditelnosti, Plzeň, 2015)

3.1 Role sociálního pedagoga na základních školách

Hlavní role sociálního pedagoga je na základních školách spatřována v komunikaci. Stává se prostředníkem mezi jednotlivými účastníky výchovně-vzdělávacího procesu a pomocí otevřené komunikace nastavuje jejich vzájemnou interakci. I když se role sociálního pedagoga mohou podle potřeb jednotlivých škol lišit, vždy je třeba zachovat základní rámec sociálně-pedagogické činnosti této profese. (Metodika pro školní sociální pedagogy Ostrava, 2019)

Společnost Tady a teď a Demografické informační centrum (Kudy vede cesta, 2015), uskutečnilo v rámci projektu takzvanou Studii proveditelnosti, která byla zaměřena na role a uplatnění sociálního pedagoga na základních a středních školách. Tato byla realizovaná v průběhu dvou let od 1. července 2013 do 30. června 2015. Studie uvádí, že na základě některých zjištěných výzkumů je šikanováno až 40 % procent žáků. Výchovní poradci a metodici prevence nemají potřebné množství času v rámci svých dalších pracovních povinností a mnohým z nich chybí i patřičná kvalifikace k zastávání činností náležitým sociálnímu pedagogovi. V době studie působilo na školách 250 školních psychologů z celkového počtu 3878 základních škol. Demografický vývoj ukazuje, že až do poloviny 20. let, poroste na jednotlivých stupních vzdělávání počet dětí. Je otázkou, jak zvládnou přeplněné školy nastavení vnitřního klimatu a vzájemné sociální vztahy. Ze studie vyplývá, že v době její proveditelnosti působilo nebo působí na českých školách asi 30 sociálních pedagogů. Výsledným zjištěním studie je fakt, že školy pozici sociálního pedagoga vítají. Jako problém se jeví finanční prostředky k zajištění této pozice, na něj navazující legislativní úprava a kvalitní management škol.

3.2 Náplň práce sociálního pedagoga na základní škole

Činnosti sociálního pedagoga na základních školách mají široké spektrum záběru. Při sestavení náplně práce je třeba nastavit míru spolupráce učitelů a ostatních pedagogických pracovníků a jeho činnost směřovat k sociální rovině výchovně vzdělávacího procesu. Současně je třeba vymezit pracovní kompetence vůči ostatním pracovníkům školy. V roce 2020 popsala rámeček činností sociálního pedagoga Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice. (AVSP, 2020)

Náplň práce sociálního pedagoga souhrnně podle činností:

- Zabezpečuje vzdělávací a osvětovou činnost včetně realizace programů a projektů, zaměřených na žáky, pedagogické pracovníky, rodinu a komunitu.
- Realizuje výchovné a preventivní aktivity, které se orientují na zvyšování sociálních dovedností žáků, vybudování zdravého životního stylu, preventivně působí proti sociálnímu vyloučení, xenofobii a rasismu.
- Provádí podpůrnou, ochrannou a intervenční činnost, zejména u žáků z národnostních menšin. Poskytuje podporu v obtížných životních situacích žáků a jejich rodin. Provádí intervenci při ohrožení žáka a zaměřuje se na dospívající s rizikovým chováním.
- Řeší konflikty mezi zúčastněnými na půdě školy a školských zařízeních, zaměřuje se na poradenskou a mediační činnost, poskytuje sociální a pedagogické poradenství žáku, rodině a příslušné komunitě.
- Věnuje se nápravným výchovným činnostem v souvislosti s tvorbou programů, projektů a zaměřuje se na činnosti, které se orientují na změnu maladaptivních návyků, kognitivních vzorců dětí a mládeže.
- Provádí analýzu, diagnostiku a depistážní činnost klimatu školy, třídy a výchovných skupin. Orientuje se na děti a dospívající ohrožené sociálně znevýhodněným, zanedbávaným a ohrožujícím prostředím a tyto vyhledává.
- Ve spolupráci s obcemi a odbornými službami koordinuje a organizuje činnost plánování a uskutečňování programů zaměřených na primární a sekundární prevenci. Spolupracuje s kurátory pro mládež, OSPOD, probační a mediační službou a pracovníky z neziskového sektoru. (AVSP, 2020)

Tento dokument je určen zejména ředitelům škol a sociálním pedagogům, kteří aspirují na sociálně pedagogickou práci ve školách. Rámec činností sociálního pedagoga vychází ze zkušeností sociálních pedagogů, je v souladu s profilem absolventa studijního programu sociální pedagogika na vysokých školách a je ve shodě s příklady dobré praxe. (AVSP, 2020)

3.3 Další poradenští pracovníci ve vztahu k sociálnímu pedagogovi na školách

Role sociálního pedagoga na škole se prolíná s rolí výchovného poradce, školního metodika prevence, školního psychologa a částečně i speciálního pedagoga. Pozici výchovného poradce a školního metodika prevence zastávají na základních školách učitelé, přičemž výchovný poradce tuto činnost vykonává se snížením přímé pedagogické činnosti. Školnímu metodikovi prevence nenáleží snížení přímé pedagogické činnosti, ale náleží mu zvláštní příplatek. Zde se projevuje rozdíl mezi školním metodikem prevence, výchovným poradcem a sociálním pedagogem. Pozice školního psychologa a speciálního pedagoga na školách je nepovinná. (Studie proveditelnosti, Plzeň, 2015)

Vyhláška č. 72/2015 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských zařízeních specifikuje standardní činnosti pracovníků poradenských zařízení. Jedná se o výchovného poradce, školního metodika prevence, speciálního pedagoga a školního psychologa. Níže si u jednotlivých profesí stručně popíšeme standardní činnosti jednotlivých profesí.

Výchovný poradce

Téměř na všech základních, středních a vyšších odborných školách působí výchovný poradce. Stává se jím v mnoha případech učitel za předpokladu, že plní požadované odborné předpoklady. Jako poradenský pracovník zastává výchovný poradce na školách významnou pozici. Výchovnému poradci je snížena přímá vyučovací povinnost, a to v závislosti na počtu žáků základních či středních škol.

Tabulka 1 Základní a střední školy

Do 150 žáků	Do 250 žáků	Do 550 žáků	Do 800 žáků	Nad 800 žáků
1 hodina	2 hodiny	3 hodiny	4 hodiny	5 hodin

Zdroj: (European Commission, 2019)

Výchovnému poradci je také snížena přímá vyučovací povinnost ve speciálních školách v závislosti na počtu tříd.

Tabulka 2 Speciální školy

Do 7 tříd	Do 12 tříd	Nad 12 tříd
1 hodina	2 hodiny	3 hodiny

Zdroj: (European Commission, 2019)

Základní popis standardních činností výchovného poradce:

Výchovný poradce poskytuje žákům poradenskou činnost v oblasti kariérového uplatnění, při rozhodování v souvislosti s jejich dalším profesním a vzdělávacím zaměřením. Provádí orientační šetření a vyhledává žáky se zvláštními vzdělávacími potřebami a připravuje návrhy související se zabezpečením péče o tyto žáky. Spolu s pedagogickými pracovníky spolupracuje na přípravě, kontrole a evidenci plánu poskytovaného těmto žákům. U žáků uplatňujících speciální vzdělávací potřeby a u žáků nadaných, je zprostředkovatelem vstupní a průběžné diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb a je zprostředkovatelem intervenčních činností pro tyto žáky. U žáků se zdravotním znevýhodněním v souladu s jejich potřebami připravuje podmínky k potřebné integraci. Koordinuje poskytování poradenských služeb a vzdělávací opatření ve spolupráci se školským poradenským zařízením. Spolupracuje se školskými poradenskými zařízeními a středisky výchovné péče v případech, že kompetence školy přesahují rámec řešených problémů. Seznamuje pedagogické pracovníky s odbornými informacemi v souvislosti s kariérovým poradenstvím a v souladu s péčí o žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Průběžně poskytuje informace žákům a jejich zákonným zástupcům o činnosti školy, školských a dalších poradenských zařízeních v regionu, o jejich zaměření, kompetencích a o možnostech využívání jejich služeb. Pedagogickým pracovníkům školy poskytuje metodickou pomoc v otázkách kariérového rozhodování žáků, integrace, individuálních vzdělávacích plánů a práce s nadanými žáky. V oblasti nových metod pedagogické diagnostiky a intervence průběžně seznamuje pedagogické pracovníky školy. (Vyhláška č. 72/2015 Sb.)

Školní metodik prevence

Školní metodik prevence je obvykle pověřeným pedagogickým pracovníkem s nejméně 2 lety praxe. Podmínkou pro výkon této funkce je na základě vyhlášky o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků splnění dalších kvalifikačních předpokladů. Taktéž metodik prevence působí zpravidla na všech základních, středních a vyšších odborných školách. Činnosti školního metodika prevence jsou zaměřeny na metodickou a koordinační činnost, informační a poradenskou činnost. Školnímu metodikovi prevence není snížen rozsah přímé vyučovací činnosti, ale tuto vykonává při úvazku plném. Náleží mu proto finanční příplatek ve výši 1000 – 2000 Kč. (European Commission, 2019)

Základní popis standardních činností školního metodika prevence:

Školní metodik prevence koordinuje vznik preventivního programu školy a provádí jeho kontrolu při samotném uplatňování. Koordinuje a podílí se na uskutečňování akcí školy, které se soustředí na prevenci záškoláctví, závadového chování, rizikových projevů a ostatních nežádoucích sociálně patologických jevů. Usměňuje a metodicky vede činnosti pedagogických pracovníků školy v oblasti prevence, rizikového chování a v rámci preventivních činností u třídních kolektivů. Koordinuje vzdělávání v rámci prevence sociálně patologických jevů pro pedagogické pracovníky, vyhledává a nastavuje vhodná opatření směřující k odstranění rizikového chování. Individuálně i skupinově pracuje s žáky s problémy začleněním se do kolektivu, se sociálně-vztahovými problémy, s rizikovým chováním a problémy, které negativně ovlivňují jejich vzdělávání. Koordinuje integraci žáků cizinců a realizuje aktivity na zapojení multikulturních prvků ve výuce. Základní prioritou je přijímání odlišností a prevence rasismu, xenofobie a dalších patologických jevů. Spolupracuje s orgány státní správy a samosprávy, které jsou zaměřeny na problematiku prevence rizikového chování. Spolupracuje se školním metodikem prevence s poradenskými, terapeutickými, preventivními, krizovými a dalšími odbornými pracovišti, zařízeními a institucemi, které působí v rámci prevence rizikového chování. (Vyhláška č. 72/2015 Sb.)

Školní psycholog a speciální pedagog

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ve svých Metodických listech pro školská poradenská zařízení uvádí, že doporučení k obsazení těchto pracovních pozic vychází z charakteristiky škol a několika důležitých faktorů.

Tímto jsou například školy s vyšším počtem žáků ze sociálně znevýhodněného prostředí, školy, které vzdělávají žáky ve vyšším stupni podpůrného opatření.

Dalším faktorem je například lokalita, ve které se škola nachází. Školní psycholog a školní speciální pedagog je doporučován u škol v blízkosti etnických minorit (žáci žijící v jiných životních podmínkách, například chudoba a rizikové chování rodičů). Obecně platné doporučení je, že školy s počtem žáků vyšším než 300 by měly využívat profesi školního psychologa nebo školního speciálního pedagoga nebo obou odborníků. (MŠMT, 2016)

Základní popis standardních činností školního psychologa:

Školní psycholog provádí depistáž a diagnostiku u nadaných dětí, diagnostikuje výukové a vzdělávací problémy u žáků. Zjišťuje sociální klima ve třídě formou anket, dotazníků a screeningu. Spolupracuje s ostatními pedagogickými pracovníky školy. Podílí se na péči o integrované žáky, participuje na sestavení individuálních plánů. Individuálně pracuje s žáky v případě osobních problémů, školního neúspěchu a kariérové poradenství. Provádí krizovou intervenci žáků, učitelů i zákonných zástupců. Provádí skupinovou a komunitní práci s žáky, koordinuje preventivní činnost ve třídě včetně zpracování programů pro třídy. Je nápomocen pedagogickým pracovníkům v otázkách multikulturní problematiky ve školním prostředí. Zajišťuje metodickou pomoc třídním učitelům a účastní se pracovních porad školy. Koordinuje poradenské služby ve škole ve spolupráci s ostatními školskými a zdravotnickými zařízeními ve spolupráci s výchovným poradcem, školním metodikem prevence, třídními učiteli, ředitelem školy speciálně pedagogickou podporu. (Vyhláška č. 72/2015 Sb.)

Základní popis standardních činností školního speciálního pedagoga:

Činnost školního speciálního pedagoga je zaměřena na vyhledávání a odbornou podporu integrovaných žáků se speciálními vzdělávacími potřebami vyžadující speciálně pedagogickou podporu ať krátkodobých nebo dlouhodobých podpůrných opatření. Diagnostikuje speciální vzdělávací potřeby u žáka, stanovuje individuální plán podpory v rámci školy i mimo ni a realizuje intervenční činnosti, průběžně vyhodnocuje navržená opatření a navrhuje realizaci úprav opatření. Zajišťuje krátkodobé i dlouhodobé speciálně vzdělávací reedukační stimulační a kompenzační činnosti u jednotlivců i skupin žáků. Ve spolupráci s třídním učitelem, učitelem, vedením školy a zákonnými zástupci participuje na vytvoření individuálního vzdělávacího plánu. Komunikuje se zákonnými zástupci žáka.

Provádí speciálně pedagogické poradenské intervence pro žáky, zákonné zástupce a pedagogy školy. Podílí se na kariérovém poradenství žáků. Spolupracuje se školskými poradenskými zařízeními a odbornými pracovníky ve prospěch žáka se speciálními vzdělávacími potřebami. Poskytuje metodickou pomoc pro pedagogické pracovníky, koordinuje a metodicky vede pedagogické asistenty školy. (Vyhláška č. 72/2015 Sb.)

Shrnutí

V závěru teoretické části naší práce jsme se věnovali potřebnosti sociálního pedagoga na základní škole podle vypracovaných studií, popsali jsme si jeho role a seznámili se s popisem pracovních činností sociálního pedagoga na základních školách. V poslední kapitole jsme se v základu seznámili s činnostmi ostatních příbuzných profesí, které se s profesí sociálního pedagoga prolínají.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V naší praktické části bakalářské práce se zaměříme na srovnání činností sociálního pedagoga na základních školách a tyto porovnáme s činnostmi ostatních pedagogických pracovníků podle jejich popisu v příslušné legislativě. Dále srovnáme činnosti sociálního pedagoga s náplněmi práce konkrétních pedagogických pracovníků. Rovněž na základě rozhovorů s pedagogickými pracovníky ověříme, kdo dané činnosti na základních školách vykonává, pokud sociální pedagog na základní škole nepůsobí.

4.1 Výzkumný problém

Výzkumným problémem je porovnat činnosti, které náleží profesi sociálního pedagoga na základní škole s ostatními pracovníky školy. Zajímá nás, kdo v případě, že na základní škole sociální pedagog nepůsobí, tyto činnosti vykonává. Prozkoumání těchto skutečností by nás mělo přivést na odpověď, kdo činnosti které přísluší profesi sociálního pedagoga na základních školách, vykonává.

4.2 Hlavní výzkumný cíl:

Hlavním výzkumným cílem je zjistit, jak jsou rozloženy sociálně-pedagogické činnosti na základních školách, pokud na nich sociální pedagog nepůsobí?

Dílčí výzkumné cíle:

1. Primárně zjistit, které sociálně-pedagogické činnosti jsou obsaženy v legislativních dokumentech a v náplních práce pedagogických pracovníků?
2. Sekundárně zjistit, jak jsou zabezpečeny sociálně-pedagogické činnosti, které nejsou zastoupeny v legislativních dokumentech a v náplních práce pedagogických pracovníků?

4.3 Výzkumné otázky

Výzkumné otázky jsou členěny na jednu hlavní otázku a dále primární a sekundární podotázku.

Hlavní výzkumná otázka:

Jak jsou rozloženy sociálně-pedagogické činnosti na základních školách, pokud na nich sociální pedagog nepůsobí?

Díličí výzkumné otázky jsme rozdělili:

Primární:

VO 1: Které sociálně pedagogické činnosti jsou obsaženy v legislativních dokumentech a v náplních práce pedagogických pracovníků?

Sekundární:

VO 2: Jak jsou zabezpečeny sociálně pedagogické činnosti, které nejsou zastoupeny v legislativních dokumentech a v náplních práce pedagogických pracovníků?

4.3.1 Výzkumný soubor sledující primární cíl:

Vyhláška č.72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a poradenských zařízeních, Vyhláška č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřizovaných MŠMT, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí a Nařízení vlády č. 222/2010 Sb. o katalogu prací ve veřejných službách. Pro srovnání s popisem pracovních činností sociálního pedagoga budeme vycházet z popisu pracovních činností sestavených Asociací vzdělavatelů v sociální pedagogice, který čerpá ze zkušeností sociálních pedagogů a je v souladu s profilem absolventa vysoké školy ve studijním programu sociální pedagogika. Dokument vydaný Asociací vzdělavatelů v sociální pedagogice je určen ředitelům základních škol a uchazečům o práci sociálního pedagoga na základních školách s cílem co nejlépe vystihnout činnosti sociálního pedagoga v praxi (AVSP, 2020). Činnosti podle Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice jsme použili jako oporu pro činnosti sociálního pedagoga na základních školách. Dále jsme vycházeli z Katalogu podpůrných opatření, který vznikl pro potřeby Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Tento byl zpracován v rámci projektu za spolupráce s organizací Člověk v tísni a dalšími partnery. Katalog byl zpracován s hlavním cílem poskytnutí ucelených postupů pedagogickým pracovníkům v rámci podpory dětí, žáků a studentů se speciálními potřebami. Dále jsou to náplně práce pedagogických pracovníků základních škol v okrese Kroměříž.

Následující tabulka nám vyjadřuje počet získaných náplní práce z celkového počtu šesti základních škol u jednotlivých profesí, se kterými jsme pracovali.

Tabulka 3 Počet popisů pracovních činností u profese

Profese	Počet analyzovaných dokumentů
Učitel	6
Třídní učitel	5
Asistent pedagoga	5
Vychovatel	6
Výchovný poradce	5
Psycholog	5
Metodik prevence	3
Speciální pedagog	3
Celkem	38

V následující tabulce jsme vypracovali přehled jednotlivých základních škol v návaznosti na obsazená pedagogická pracovní místa. Je to z toho důvodu, že ne každá z námi oslovených základních škol, má obsazeny všechny pedagogické pozice. Označení v tabulce značí zastávanou pracovní pozici v příslušné základní škole. Základní školy jsme označili jako ZŠ 1 - ZŠ 6.

Tabulka 4 Popisy pracovních činností dle obsazení

	ZŠ 1	ZŠ 2	ZŠ 3	ZŠ 4	ZŠ 5	ZŠ 6
Učitel						
Třídní učitel						
Asistent pedagoga						
Vychovatel						
Výchovný poradce						
Psycholog						
Metodik prevence						
Speciální pedagog						

4.3.2 Výzkumný soubor sledující sekundární cíl

Sekundárním zdrojem dat budou rozhovory s pedagogickými pracovníky na základních školách, ve kterých sociální pedagog nepůsobí. Pro náš výzkum jsme zvolili základní školy v okrese Kroměříž. Na základě analýzy dokumentů jsme požádali vedení školy o rozhovor a doporučení na kompetentního pedagogického pracovníka. Tímto způsobem nám bylo vyhověno na šesti základních školách v okrese Kroměříž.

4.4 Metoda a postup sběru dat

Metody a postup sběru dat popisujeme níže, zvláště pro naplnění primárního cíle a zvláště pro naplnění cíle sekundárního.

4.4.1 Metoda a postup sběru dat určený pro primární cíl

Primárně se zaměříme na analýzu dokumentů. Jak jsme již výše uvedli, pro toto porovnání máme oporu v dokumentu vydaném Asociací vzdělavatelů v sociální pedagogice. Cílem bude vyhledat a zaznamenat činnosti, které náleží profesi sociálního pedagoga. Zajímá nás, komu jsou tyto činnosti určeny v příslušné legislativě a kdo tyto činnosti vykonává podle náplní práce. Vyhláška č.72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a poradenských zařízeních a Nařízení vlády č. 222/2010 Sb. o katalogu prací ve veřejných službách popisují činnosti pedagogických pracovníků. Tyto legislativní dokumenty porovnáme při vyhledávání činností, které souvisí s profesí sociálního pedagoga.

Dále se zaměříme na náplně práce pedagogických pracovníků základních škol, které porovnáme s činnostmi sociálního pedagoga.

Pro upřesnění uvádíme, že činnosti pedagogických pracovníků jsou dle příslušné legislativy vyhlášky č.72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a poradenských zařízeních označovány jako standardní činnosti. Na základních školách podle zákona 262/2006 Sb. zákoníku práce jsou činnosti jednotlivých pedagogických pracovníků označeny jako pod náplň práce.

Hlavním důvodem, proč jsme se zaměřili na školy v okrese Kroměříž, je skutečnost, že přístup k interním náplním práce jednotlivých škol je obtížný. Ředitelé škol nás prakticky odkazovali na Nařízení vlády č.222/2010 Sb. o katalogu prací ve veřejných službách a správě a Vyhlášku č.72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a poradenských zařízeních s odůvodněním, že tyto jsou základem náplň práce pedagogického pracovníka.

Náplně práce jsou tedy tvořeny na základě příslušné platné legislativy. Na základě místní znalosti jsme přesto telefonicky oslovili ředitele škol v okrese Kroměříž a požádali je o spolupráci formou zaslání popisu pracovních činností pedagogických pracovníků působících na dané škole. Po udělení souhlasu jsme příslušné ředitele škol oslovili elektronickou cestou, na kterou nám požadované dokumenty zaslali.

4.4.2 Metoda a postup sběru dat určený pro sekundární cíl

Výzkumným souborem pro sekundární část výzkumu formou rozhovoru jsou pedagogičtí pracovníci příslušných základních škol, kteří byli vybráni záměrným způsobem. Tato metoda označovaná jako účelový výběr je podle Michala Miovského (2006) způsobem výběru, jehož cílem je výběr účastníka ve vztahu k určitým vlastnostem. V našem případě jsou to informanti příslušných základních škol, kteří nám poskytli náplně práce. Rozhovor s jednotlivými informanty byl realizován platformou Microsoft Teams online. Jednotlivé rozhovory s informanty jsme s jejich souhlasem nahrávali a následně přepsali pro další zpracování.

5 ANALÝZA DAT A INTERPRETACE DAT

5.1 Analýza dokumentů směřující k naplnění primárního cíle

Nejprve jsme porovnali činnosti pedagogických pracovníků podle Vyhlášky č.72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a poradenských zařízeních, Vyhlášky č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřizovaných MŠMT, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí a Nařízení vlády č. 222/2010 Sb. o katalogu prací ve veřejných službách, kde jsme vyhledávali činnosti, které přísluší profesi sociálního pedagoga.

Jak uvádíme výše, pro potřebné činnosti sociálního pedagoga na základních školách jsme vzhledem k jejich neukotvení v příslušné legislativě vycházeli z náplně práce pro sociální pedagogy podle Asociace vzdělavatelů a Katalogu podpůrných činností. Pojetí činností sociálního pedagoga na základních školách dle Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice i Katalog podpůrných opatření se prolínají s odborným názorem slovenské autorky Bakošové (Sociálna pedagogika jako životná pomoc, 2008) a českého autora Krause (Základy sociální pedagogiky, 2014). Potřebnou diagnostikou pedagogického sboru se ve své knize Sociálna pedagogika jako životná pomoc zabývá Bakošová. Proto jsme mezi činnosti sociálního pedagoga zařadili i diagnostiku pedagogického sboru, zjišťování a řešení případného neprofesionálního jednání ze strany pedagogů.

- Analýza dokumentů k naplnění primárního cíle z dokumentů v legislativě

Mezi činnostmi pedagogických pracovníků, které jsou uvedeny v příslušné legislativě, jsme vyhledávali ty činnosti, které by vykonával sociální pedagog při svém působení na základní škole. V tabulce číslo tři jsme zaznamenali vyhledávané činnosti a pedagogické profese, na které se v analýze zaměřujeme. Po porovnání těchto činností v příslušné legislativě u jednotlivých pedagogických pracovníků jsme výsledky zaznamenali do příslušné tabulky.

Můžeme vidět jednotlivé **činnosti**, které jsou v legislativě u příslušné profese **zastoupeny**. Toto je v tabulce **zvýrazněno**. **Prázdné pole** v tabulce značí, že činnosti u příslušné profese v legislativě **zastoupeny nejsou**.

- **Analýza dokumentů k naplnění primárního cíle z dokumentů náplní práce**

Mezi činnostmi pedagogických pracovníků, které jsou uvedeny v náplních práce, jsme vyhledávali ty činnosti, které by vykonával sociální pedagog při svém působení na základní škole. V tabulce číslo čtyři jsme zaznamenali vyhledávané činnosti a pedagogické profese, na které se v analýze zaměřujeme. Po porovnání těchto činností v náplních práce u jednotlivých pedagogických pracovníků jsme výsledky zaznamenali do příslušné tabulky. Můžeme vidět **činnosti**, které jsou v náplni práce u příslušné profese **zastoupeny**. Tyto činnosti jsou v tabulce **zvýrazněny**. **Prázdné pole** v tabulce značí, že činnosti u příslušné profese v náplni práce **zastoupeny nejsou**.

Do tabulky činností podle náplní práce jsme pro přehled zaznamenali, jak často se činnosti na jednotlivých školách v náplních práce vyskytovali.

Toto je zapsáno tak, že:

- **První číslo** označuje počet náplní práce, ve kterých je **činnost zastoupena**.
- **Druhé číslo** je označením **celkového počtu popisů pracovních činností**, které jsme u dané profese měli k dispozici za účelem vyhodnocení.

Příklad: 3 z 5

Ve 3 náplních práce z celkového počtu nám poskytnutých náplní práce je činnost zastoupena. K této profesi je poskytnuto 5 náplní práce.

Toto nám upřesňuje otázku, v jaké míře je určitá činnost podle náplní práce vykonávána na námi vybraných základních školách.

Porovnání činností pedagogických pracovníků s činnostmi, které náleží pozici sociálního pedagoga, jsme vypracovali pro každou jednotlivou základní školu. Tyto jsou součástí přílohy naší bakalářské práce.

Tabulka 6 Činnosti podle náplní práce

Analyza dokumentů - porovnání činností									
		Učitel	Třídní učitel	Asistent pedagoga	Vychovatel	Výchovný poradce	Školní psycholog	Školní metodik prevence	Speciální pedagog
1.	Diagnostika a transformace klimatu školy a jednotlivých tříd. Na tomto základě sestavuje plán práce s klimatem zaměřený na vztahy, prostředí + individuální potřeby třídy.		3 z 5			2 z 5	5 z 5	2 ze 4	
2.	Diagnostika klimatu pedagogického sboru - neprofesionální přístup. Na tomto základě sestavuje plán práce s pedagogy zaměřený na vztahy, prostředí + individuální potřeby.					1 z 5	1 z 5		
3.	Pomoc a podpora učitelům při prevenci, řešení rizikového chování s žáky, dopady obtížné rodinné situace na žáky, komunikace s rodiči, OSPOD, PPP, PČR.	6 ze 6	5 z 5	3 z 5	5 ze 6	5 z 5	5 z 5	4 ze 4	2 ze 3
4.	Realizuje vzdělávací a rozvojové programy pro učitele.					3 z 5			1 ze 3
5.	Vyhledává žáky ze sociálně znevýhodňujícího, zanedbávaného a ohrožujícího prostředí.					3 z 5		3 ze 4	1 ze 3
6.	Individuální pomoc a podpora žákům, kteří se nachází v tíživé situaci (rodina, spolužáci, začlenění).	1 ze 6	4 z 5	5 z 5	6 ze 6	3 z 5	5 z 5	1 ze 4	3 ze 3
7.	Plánuje a realizuje preventivní programy zaměřené na prevenci rizikového chování.	1 ze 6			1 ze 6	2 z 5	5 z 5	4 ze 4	
8.	Plánuje, organizuje a realizuje volnočasové aktivity a projekty s cílem zlepšování soc. vztahů mezi žáky, klima třídy, školy, prevence. Adaptační kurzy, školy v přírodě.	5 ze 6	4 z 5			1 ze 5			

Analýza dokumentů - porovnání činností									
		Učitel	Třídní učitel	Asistent pedagoga	Vychovatel	Výchovný poradce	Školní psycholog	Školní metodik prevence	Speciální pedagog
9.	Řeší naléhavé situace (útěk žáka z domova, OSPOD, PČR, krizová intervence prováděná ve škole.						1 z 5		
10.	Rozhovory s rodiči žáků (ve škole). Výchovné problémy, drogy, nefunkční rodinné zázemí.	6 ze 6	4 z 5	3 z 5		5 z 5	4 z 5	3 ze 4	3 ze 3
11.	Komunikace s PČR, OSPOD v případě zanedbávajícího a ohrožujícího prostředí, neomluvená absence, rizikové chování žáka.					4 z 5		3 ze 4	1 ze 3
12.	Spolupráce se zástupci střediska výchovné péče.					1 z 5			
13.	Spolupráce s terénními soc. pracovníky ve spádové oblasti školy, sociálně patologické jevy, žáci z vyloučených lokalit.			1 z 5		2 z 5		2 ze 4	1 ze 3
14.	Účast na školní pedagogické radě.		3 z 5	1 z 5	4 ze 6	2 z 5			
15.	Spolupráce se spolky, organizace a veřejné instituce, škola jako otevřená instituce.			2 z 5		3 z 5		1 ze 4	
16.	Návštěva rodin žáků v případě špatné spolupráce, učení, chování žáka.			1 z 5					
17.	Účast na výchovné komisi, podrobně zná rodinné prostředí žáka a navrhuje řešení.		1 z 5	1 z 5		3 z 5			

5.2 Výsledná analýza dat primární části

Výslednou analýzou dokumentů jsme zjistili, komu náleží níže popsané činnosti dle příslušné legislativy a jaké činnosti se objevují v náplních práce pedagogických pracovníků na základních školách.

Vyhodnocení jednotlivých činností lze popsat následovně:

Činnost č. 1   *„Sociální pedagog provádí diagnostiku a podílí se na transformaci klimatu školy a jednotlivých tříd. Na tomto základě sestavuje plán práce s klimatem, zaměřený na vztahy, prostředí a individuální potřeby třídy.“*

Z legislativy: **Školním psychologem.**

Z náplní práce: **Třídním učitelem, výchovným poradcem, školním psychologem a školním metodikem prevence.**

Činnost č. 2   *„Diagnostika klimatu pedagogického sboru v souvislosti s možným neprofesionálním přístupem pedagogů, na jejím základě sestavuje plán práce s pedagogy, zaměřený na vztahy, prostředí a individuální potřebu.“*

Z legislativy: **Není zastoupena.**

Z náplní práce: **Výchovným poradcem a školním psychologem.**

Tato činnost je na základě analýzy dokumentů zajišťována na školách v minimální míře. Podle analýzy náplní práce je tato činnost zajištěna u dvou základních škol.

Činnost č. 3:   *„Pomoc a podpora učitelům při prevenci, řešení rizikového chování s žáky a dopady obtížné rodinné situace na žáky Komunikace s rodiči, OSPOD, pedagogicko-psychologickou poradnou a PČR.“*

Z legislativy: **Učitelem, třídním učitelem, asistentem pedagoga, vychovatelem, výchovným poradcem, školním psychologem, školním metodikem prevence, speciálním pedagogem.**

Z náplní práce: **Učitelem, třídním učitelem, asistentem pedagoga, vychovatelem, výchovným poradcem, školním psychologem, školním metodikem prevence, speciálním pedagogem.**

Tato činnost byla zaznamenána v náplních práce všech námi oslovených škol.

- Činnost č. 4:** *„Realizace vzdělávacích a rozvojových programů pro učitele.“*
Z legislativy: **Školním psychologem, speciálním pedagogem a školním metodikem prevence.**
Z náplní práce: **Výchovným poradcem a speciálním pedagogem.**

- Činnost č. 5:** *„Vyhledávání žáků ze sociálně znevýhodňujícího, zanedbávaného a ohrožujícího prostředí.“*
Z legislativy: **Výchovným poradcem, školním metodikem prevence a speciálním pedagogem.**
Z náplní práce: **Výchovným poradcem, školním metodikem prevence a speciálním pedagogem.**

- Činnost č. 6:** *„Poskytování individuální pomoci a podpora žáků, kteří se nachází v tíživé situaci z důvodů rodinných, vztahů se spolužáky, začlenění se do kolektivu.“*
Z legislativy: **Učitelem, Asistentem pedagoga, školním psychologem, výchovným poradcem, vychovatelem, školním metodikem prevence a speciálním pedagogem.**
Z náplní práce: **Učitelem, třídním učitelem, asistentem pedagoga, vychovatelem, výchovným poradcem, školním psychologem, školním metodikem prevence a speciálním pedagogem.**

Tato činnost byla v náplních práce hojně zastoupena pedagogickými pracovníky u všech námi zkoumaných škol.

- Činnost č. 7** *„Plánování a realizování preventivních programů, zaměřených na prevenci rizikového chování.“*
Z legislativy: **Učitelem, Vychovatelem, školním psychologem, školním metodikem prevence a speciálním pedagogem.**
Z náplní práce: **Učitelem, výchovným poradcem, školním psychologem a školním metodikem prevence.**

Činnost č. 8: *„Činnost plánování, organizování a realizace volnočasových aktivit a projekty s cílem zlepšování sociálních vztahů mezi žáky, klima třídy, školy, prevence. Adaptační kurzy, školy v přírodě.“*

Z legislativy: **Učitelem, třídním učitelem, výchovným poradcem, školním metodikem prevence a speciálním pedagogem.**

Z náplní práce: **Učitelem, třídním učitelem a výchovným poradcem.**

Činnost č. 9: *„Řeší naléhavé situace (útěk žáka z domova, OSPOD, P ČR, krizová intervence přímo ve škole.“*

Z legislativy: **Výchovným poradcem a školním psychologem.**

Z náplní práce: **Školním psychologem.**

Tato činnost se při analýze dokumentů nachází v jednom případě popisu pracovních činností u pedagogických pracovníků základních škol, na kterých výzkum probíhal.

Činnost č. 10: *„Rozhovory s rodiči žáků ve škole, z důvodu výchovných problémů, drogy, nefunkční rodinné zázemí, na půdě školy.“*

Z legislativy: **Učitelem, třídním učitelem, asistentem pedagoga, výchovným poradcem a speciálním pedagogem.**

Z náplní práce: **Učitelem, třídním učitelem, asistentem pedagoga, výchovným poradcem, školním psychologem, školním metodikem prevence a speciálním pedagogem.**

Činnost č. 11: *„Komunikace s Policií České republiky, OSPOD v případě zanedbávajícího a ohrožujícího prostředí, neomluvená absence, rizikové chování žáka.“*

Z legislativy: **Školní psycholog, metodik prevence a speciální pedagog.**

Z náplní práce: **Výchovným poradcem, metodikem prevence a speciálním pedagogem.**

Činnost č. 12 *„Spolupráce se zástupci střediska výchovné péče.“*

Z legislativy: **Výchovným poradcem, školním psychologem, školním metodikem prevence a speciálním pedagogem.**

Z náplní práce: **Výchovným poradcem.**

Při analýze dokumentů se spolupráce, se středisky výchovné péče, promítla pouze v jedné náplni práce ze všech zkoumaných škol.

- Činnost č. 13**   *„Spolupráce s terénními soc. pracovníky ve spádové oblasti školy, projevy sociálně patologických jevů, žáci z vyloučených lokalit.“*
- Z legislativy: **Výchovným poradcem, školním psychologem, školním metodikem prevence a speciálním pedagogem.**
- Z náplní práce: **Asistentem pedagoga, výchovným poradcem, školním metodikem prevence a speciálním pedagogem.**
- Činnost č. 14:**   *„Účast na školní pedagogické radě.“*
- Z legislativy: **Učitelem, třídním učitelem, školním psychologem.**
- Z náplní práce: **Třídním učitelem, asistentem pedagoga, vychovatelem a výchovným poradcem.**
- Činnost č. 15:**   *„Spolupráce se spolky, organizace a veřejné instituce, škola jako otevřená instituce.“*
- Z legislativy: **Výchovným poradcem a školním metodikem prevence.**
- Z náplní práce: **Výchovným poradcem, školním metodikem prevence a asistentem pedagoga.**
- Činnost č. 16:**   *„Návštěva rodin žáků v případě špatné spolupráce, učení, chování žáka.“*
- Z legislativy: **Není zastoupena.**
- Z náplní práce: **Asistentem pedagoga.**
- Tato činnost byla nalezena pouze v jedné náplni práce u jedné ze všech zkoumaných škol.
- Činnost č. 17:**   *„Účast na výchovné komisi, podrobně zná rodinné prostředí žáka a navrhuje řešení.“*
- Z legislativy: **Asistentem pedagoga a speciálním pedagogem.**
- Z náplní práce: **Třídním učitelem, asistentem pedagoga a výchovným poradcem.**

Výsledná analýza dokumentů nám ukázala, že činnosti sociálního pedagoga se promítají v různé míře téměř u všech pedagogických pracovníků. Zjistili jsme, že činnosti, které jsme porovnávali v legislativě, se kromě diagnostiky klimatu pedagogického sboru a návštěvy rodin žáků, promítají v pracovních činnostech ostatních pedagogických pracovníků.

Diagnostika klimatu školy a třídy je zastoupena v legislativě školním psychologem. Největší míra činností vyplývajících z legislativy je kladena na výchovného poradce, školního metodika prevence, školního psychologa a speciálního pedagoga.

Porovnáním činností sociálního pedagoga s náplněmi práce jsme zjistili, že tyto činnosti jsou zastoupeny v různé míře pedagogickými pracovníky. V případě provádění krizové intervence ve škole je tato činnost zastoupena pouze školním psychologem. Z náplní práce vyplývá, že činnosti sociálního pedagoga jsou nejvíce rozvolněny mezi třídního učitele, výchovného poradce, školního metodika prevence, školního psychologa a asistenta pedagoga.

Výsledná analýza dokumentů nám poskytla odpověď **na první výzkumnou otázku:**

VO 1: Které sociálně pedagogické činnosti jsou obsaženy v legislativních dokumentech a v náplních práce pedagogických pracovníků?

Příslušnou analýzou dokumentů jsme zjistili, že námi porovnávané činnosti sociálního pedagoga **nejsou** v příslušné legislativě zastoupeny pedagogickými pracovníky ve dvou případech. Jedná se o **diagnostiku pedagogického sboru a o návštěvy rodin žáků**. Dále jsme zjistili, že diagnostika klimatu školy a třídy je podle legislativy vykonávána školním psychologem. Z analýzy náplní práce vyplývá, že **všechny činnosti** sociálního pedagoga jsou **zastoupeny** pedagogickými pracovníky. Krizová intervence na školách je dle náplní práce vykonávána školním psychologem.

Z primární analýzy dokumentů nám vyplývá, že podle legislativy není zastoupena jedna činnost, kterou by se sociální pedagog na základní škole zabýval. Stejně tak podle analýzy náplní práce, jedna činnost není zastoupena. Tyto činnosti popisujeme výše. Stejně tak v jednom případě v legislativě a v jednom případě v náplních práce zastává činnost pouze školní psycholog. Pozice školního psychologa však není na základních školách vždy obsazena.

Primární analýza dokumentů nám poskytla informace, na základě kterých jsme sestavili otázky pro sekundární část našeho výzkumu.

5.3 Analýza dat směřující k naplnění sekundárního cíle

Na základě naplnění našeho primárního cíle jsme porovnali činnosti sociálního pedagoga s činnostmi ostatních pedagogických pracovníků s legislativou a náplněmi práce jednotlivých pedagogických pracovníků základních škol. Z této analýzy nám vyplynuly činnosti, které v legislativě a náplních práce zastoupeny nejsou nebo jsou zabezpečeny v menší míře než činnosti ostatní. Některé činnosti jsou zabezpečeny jen v rámci určitých základních škol.

Otázky do doplňujících rozhovorů s pedagogickými pracovníky příslušných základních škol jsou sestaveny na základě výsledků primární analýzy. Činnosti, které jsou uvedené níže a na které se doptáváme, jsou těmi, které v legislativě a v náplních práce absentují.

Základní otázky položené v rozhovoru:

Činnost č. 1: „Kdo na vaší škole plánuje a realizuje preventivní programy zaměřené na prevenci rizikového chování? Jak často se tyto na základě zjištěných potřeb mění, či doplňují?“

Činnost č. 2: „Jak často a kdo zajišťuje vzdělávání pedagogických pracovníků?“

Činnost č. 3: „Probíhá na vaší škole nějakým způsobem diagnostika klimatu pedagogického sboru a kdo ji provádí?“

Činnost č. 4: „Odhalilo se na základě zmíněné diagnostiky nebo jinou formou nestandardní, neprofesionální chování pedagoga vůči žákovi? Jak škola postupovala?“

Činnost č. 5: „Pokud se objeví žák, který byl vystaven krizové situaci (úmrtí, nemoc v rodině), případně jeho rizikové chování potřebuje krizovou intervenci, kdo ji provádí?“

Činnost č. 6: „Kdo na vaší škole řeší naléhavé situace např. útěk žáka z domova? Kdo v této situaci spolupracuje s OSPOD, PČR?“

Činnost č. 7: „Kdo z pedagogických pracovníků školy, pokud to situace vyžaduje, zejména z důvodu špatné spolupráce s rodinou, navštíví rodinu v místě bydliště?“

Činnost č. 8: „Kdo na vaší škole a v jaké míře spolupracuje s terénními pracovníky působícími ve vyloučených lokalitách?“

Činnost č. 9: „Kdo na vaší škole spolupracuje se zástupci střediska výchovné péče?“

Součástí našeho rozhovoru je projevený souhlas s nahráváním a zpracováním dat.

Přepsaný text jsme analyzovali pomocí obsahové analýzy. Zaměřili jsme se na témata, která jsou pro nás podstatná a vztahují se k vyhledávaným činnostem. Na základě poskytnutých dat v příslušném transkriptu rozhovoru jsme kódovali, podtrhávali jednotlivé kódy a vyhledávali klíčové pojmy, které se váží k vybraným sociálně-pedagogickým činnostem. Koncentrovali jsme se také na osoby, které dané činnosti vykonávají, a na to, jak tyto činnosti specifikují. Výsledkem tohoto postupu je níže uvedená tabulka, která obsahuje uskupení dat napříč všemi rozhovory.

Tabulka 7 Činnosti, témata a podtémata

ČINNOSTI	TÉMATA	PODTÉMATA
1. Preventivní program	<i>Metodik prevence, výchovný poradce.</i>	<i>Souhra všech zaměstnanců, spolupráce, online formulář, formalita, pružné změny, podílí se psycholog, prevence, špatné vztahy, živý dokument.</i>
2. Vzdělávání pedagogů	<i>Vedení školy.</i>	<i>Internetové nabídky pedagogům, celoroční plán, osobní plán, každý sám.</i>
3. Diagnostika klimatu	<i>Ředitel školy.</i>	<i>Online, dotazníky, lektor, výsledky se opakují, důležité.</i>
4. Neprofesionální působení ze strany pedagoga	<i>Řeší rodiče, žák, rodič, vedení školy.</i>	<i>Stává se, zlehčování, nedůvěra v žáka, omlouvání sebe sama, svalování viny, neví si rady, není problém, drobnosti.</i>
5. Krizová intervence	<i>Psycholožka, vychovatelka.</i>	<i>Záchyt třídní učitel, souhlas rodičů, náročné pro pedagogy, tak nějak, chybí odborná pomoc, tolerance povinností, ochota se svěřit.</i>
6. Spolupráce s OSPOD, PČR naléhavá situace	<i>Ředitel, třídní učitel, výchovný poradce, metodik prevence.</i>	<i>Chybí patřičné kompetence, chybí zpětná vazba.</i>
7. Návštěva rodiny v místě bydliště, vyloučená lokalita	<i>Ne škola, prostřednictvím OSPOD.</i>	<i>Nejsou možnosti, spolupráce s terénním pracovníkem, obava z agresivity, oboustranný přínos, důvěra.</i>
8. Spolupráce s terénními pracovníky v rámci žáků z vyloučených lokalit	<i>Ředitel školy.</i>	<i>Nezatěžovat učitele, přínos, dobrá spolupráce, budování důvěry, uklidnění situace, oceňování prostředníci, asistent pedagoga, výchovný poradce.</i>
9. Spolupráce se středisky výchovné péče	<i>Výchovný poradce, metodik prevence, ředitel školy, učitelé.</i>	

Výše uvedená tabulka je sestrojena ze tří sloupců, přičemž v prvním sloupci jsou zaznamenány činnosti, které vzešly z primární části. Činnosti jsou očíslovány a souhlasí s počtem pokládaných otázek v rozhovoru. V rozhovorech jsme vyhledávali osoby, které jednotlivou činnost realizují, a zaznamenali jsme tyto osoby do druhého sloupce s názvem tématu. Do sloupce s názvem podtématu jsme uvedli specifika, která se k této činnosti váží.

5.4 Interpretace dat sekundární části

V následném textu si popíšeme otázky, na které jsme se v rozhovorech s jednotlivými pedagogickými pracovníky námi oslovených škol ptali. Činnosti a vyjádření respondentů korespondují s výše uvedenou tabulkou, která je přehledným výsledkem uskutečněných rozhovorů.

Činnost č. 1: Preventivní program

„Kdo na vaší škole plánuje a realizuje preventivní programy zaměřené na prevenci rizikového chování? Jak často se tyto na základě zjištěných potřeb mění, či doplňují?“

(Otázka v rozhovoru, č. 1)

Informanti se v této otázce poměrně shodovali na vzájemné spolupráci při tvorbě a realizaci preventivního programu. Tvorbou preventivních programů je pověřen **metodik prevence, výchovný poradce, a to ve spolupráci s ostatními pedagogickými pracovníky**. Z rozhovorů vyplývá důležitost dobře sestaveného preventivního programu. Informanti preventivní program vnímali jako živý dokument a v souvislosti s nastalými událostmi se shodují na jeho průběžném doplňování. Pouze v jednom rozhovoru se jevila tvorba preventivního programu jako formální záležitost.

Činnost č. 2: Vzdělávání pedagogů

„Kdo zajišťuje vzdělávání pedagogických pracovníků?“ (Otázka v rozhovoru, č. 2)

V této otázce se informanti shodovali na tom, že další vzdělávání pedagogických pracovníků zajišťuje **vedení školy**. **Pedagogičtí pracovníci** však mají možnost výběru konkrétních témat vzdělávání, které si zejména **sami vyhledávají**. Na některých základních školách jsou vedeny roční plány vzdělávání, osobní plány vzdělávání a vedení školy po pedagogických pracovnících vyžaduje různou četnost účasti na dalším vzdělávání. Některá školení jsou povinná pro všechny pedagogické pracovníky.

Z rozhovorů vyplývá, že vedení školy motivuje pedagogické pracovníky k dalšímu vzdělávání, ale ne u každého je potřebný zájem. U pedagogických pracovníků jsou oblíbená témata se sociálně-pedagogickým a psychologickým zaměřením.

Činnost č. 3: Diagnostika klimatu

„Probíhá na vaší škole nějakým způsobem diagnostika klimatu pedagogického sboru, a kdo ji provádí?“ (Otázka v rozhovoru, č. 3)

Diagnostika pedagogického sboru je na dotazovaných základních školách prováděna **formou online** nebo **na základě dotazníků** písemnou formou. Uskutečňuje se z rozhodnutí ředitele školy v různých periodách. U online diagnostiky ovšem dle sdělení jednoho z informantů dochází k opakujícím se výsledkům. Z tohoto důvodu z důvodu finanční náročnosti pro školu, diagnostiku pedagogického sboru přestali provádět.

V jednom případě vedení školy nepřikládá diagnostice pedagogického sboru velký význam a není tak pro školu důležitá. Další informant se domníval, že přínosná diagnostika je v intervalu 5 let. V průběhu let se pedagogický sbor obměňuje a je vhodné včas podchytit případná negativa. V dalším případě provádějí diagnostiku formou semináře, kdy zkušený **lektor** je schopen podchytit některé nedostatky v pedagogickém sboru. S výsledky pedagogického sboru se dle rozhovorů s informanty pracuje v obecné rovině. Pouze v jednom případě provádí vedení školy po provedené diagnostice na základě zjištěných konkrétních nedostatků s pedagogickými pracovníky pohovory a hledá další řešení, jak klima zlepšit. Další základní školy se snaží upevňovat klima pedagogického sboru formou nejrůznějších večírků, posezení a školního zájezdu pro pedagogy. Důležitá je dle jednoho informanta osobnost ředitele školy, tento prvek výrazně ovlivňuje klima pedagogického sboru.

Činnost č. 4: Neprofesionální působení ze strany pedagoga

„Odhalilo se na základě zmíněné diagnostiky nebo jinou formou nestandardní, neprofesionální chování pedagoga vůči žákovi? Jak škola postupovala?“ (Otázka v rozhovoru, č. 4)

V tomto případě jsme se dotazovali velmi citlivě, protože jak jsme zjistili z rozhovorů s informanty, toto téma je poměrně tabuizováno. **Všichni informanti připustili**, že se s nějakou formou neprofesionálního působení setkali, nebyli však konkrétní, jak se projevovalo. Pouze jeden informant neprofesionální působení popsal, a to na své osobě. Jako neprofesionální působení popsal svůj nepřiměřený křik na žáky a nepříjemné chování

vůči nim. Ovšem s odůvodněním, že toto není časté a v případě vyhocené situace to nejde jinak. Svoje chování sice vnímal jako nepřiměřené, ale vinu spatřoval na straně žáků. Jeden z informantů uvedl, že jako **metodik prevence** má s žáky velmi pěkný vztah, na jehož základě se mu žáci s neprofesionálním působením svěří. On se potom snaží věci urovnat a dát do pořádku tak, aniž by do toho muselo vstupovat vedení školy. Jeho zkušenost je, že si mnohdy učitel své chování uvědomí a sám se snaží věci napravit. V ostatních případech se žáci zpravidla svěří rodičům, kteří se snaží situaci řešit zpravidla s vedením školy. Obecně lze říct, že většina informantů neprofesionální působení připouští, odvolávají se však na to, že v minulosti se rodiče svých dětí nezastávali takovým způsobem jako dnes a více věřili pedagogům. Z rozhovorů vyplynulo, že neprofesionálnímu působení není přikládán zvláštní význam a působí to jako by bylo toto téma zlehčováno. Když už problém musí být z nějakého důvodu řešen, pedagogové preferují, aby si **žák** sám, případně **rodiče s vyučujícím**, kterého se to týká, problém **sami vyjasnili**.

Činnost č. 5: Krizová intervence

„Pokud se objeví žák, který byl vystaven krizové situaci (úmrť, nemoc v rodině), případně jeho rizikové chování potřebuje krizovou intervenci, kdo ji provádí?“ (Otázka v rozhovoru, č. 5)

Informanti se poměrně shodovali, že k podchycení situace, která vyžaduje krizovou intervenci, dochází prostřednictvím **třídního učitele**, který je se žáky v užším kontaktu. Tam, kde působí **školní psycholog**, tak tam se této intervence ujímá. Pokud tato pozice chybí, krizová intervence poskytována není. V jednom případě informant uvedl podíl **vychovatelky** ve školní družině. Informanti popisují různé pro pedagogy velmi náročné situace, kdy by byla krizová intervence potřebná. Setkávají se zejména s úmrtím v rodinách žáků, těžkým onemocněním. V jednom případě popsal informant úmrtí žákyně, kdy bylo nutné pracovat s celým třídním kolektivem. Všichni informanti se shodují, že byt' se snaží sebevíc pomoci, nejsou schopni krizovou intervenci v potřebné míře poskytnout.

Činnost č. 6: Spolupráce s OSPOD, PČR, naléhavá situace

„Kdo na vaší škole řeší naléhavé situace, např. útěk žáka z domova? Kdo v této situaci spolupracuje s OSPOD, PČR?“ (Otázka v rozhovoru, č. 6)

Informanti shodně uváděli, že v naléhavé situaci výše uvedené orgány seznamují v první řadě **ředitele školy**. V součinnosti s **třídním učitelem**, **výchovným poradcem**

a **metodikem prevence** spolupracují při řešení naléhavé situace. Z rozhovorů vyplývá, že spolupráce je však poskytována spíše na úrovni administrativní, formou poskytování zpráv příslušným orgánům za účelem jejich dalšího šetření. K dalším činnostem chybí patřičné kompetence. Dále informanti uvádí, že zpětná vazba od PČR i OSPOD je založena spíše na dobrých vzájemných vztazích, protože není povinnost těchto orgánů seznamovat s průběhem dalšího šetření nebo dalších opatření školu.

Činnost č. 7: Návštěva rodiny v místě bydliště, vyloučená lokalita

„Kdo z pedagogických pracovníků školy, pokud to situace vyžaduje, zejména z důvodu špatné spolupráce s rodinou, navštíví rodinu v místě bydliště?“ (Otázka v rozhovoru, č. 7)

Všichni informanti se shodli, že v žádném případě rodiny žáků **nenavštěvují**. Uváděli různé důvody. Zejména chybějící kompetence a obavu z agresivity. Někteří informanti řeší vzniklé problémy dysfunkčních rodin cestou OSPOD, což ale popisují jako ne příliš vhodné z důvodu chybějící zpětné vazby. Nejvíce osvědčený způsob řešení je podle shody informantů **spolupráce s terénními pracovníky a dobrovolníky** v sociálních službách.

Činnost č. 8: Spolupráce s terénními pracovníky v rámci žáků z vyloučených lokalit

„Kdo na vaší škole a v jaké míře spolupracuje s terénními pracovníky působícími ve vyloučených lokalitách?“ (Otázka v rozhovoru, č. 8)

Školy využívají služeb dobrovolnických organizací a jejich sociálních terénních pracovníků. S terénními pracovníky spolupracují **ředitelé škol, zástupci ředitelů škol**, kteří jsou současně **výchovnými poradci, asistenti pedagoga a metodik prevence**. Informanti shodně popisují oboustranný přínos jak pro rodiny, tak pro školy. Tito pracovníci si za dlouhou dobu vybudovali důvěru v problémových rodinách a jsou schopni jim v mnoha ohledech pomoci. Škola tuto pomoc velmi oceňuje a spolupráci si chválí, terénní pracovníci jsou významným prostředníkem při řešení vzniklých problémů

Činnost č. 9: Spolupráce se středisky výchovné péče

„Kdo na vaší škole spolupracuje se zástupci střediska výchovné péče?“

(Otázka v rozhovoru, č. 9)

Z uskutečněných rozhovorů nám vyplývá, že tuto činnost vykonávají na jednotlivých základních školách **ředitel školy, výchovný poradce, třídní učitel a metodik prevence**.

Odpověď na výzkumnou otázku č. 2

VO 2: Jak jsou zabezpečeny sociálně pedagogické činnosti, které nejsou zastoupeny v legislativních dokumentech a v náplních práce pedagogických pracovníků?

Z výsledné analýzy dat nám vyplynulo, že činnosti týkající se diagnostiky klimatu a návštěvy rodin nebyly v popisech činností legislativních dokumentů u pedagogických pracovníků uvedeny. Taktéž v náplních práce byly uváděny v minimální míře. Z námi zjištěných skutečností vyplývá, že:

Diagnostika klimatu pedagogického sboru je vnímána na většině škol jako důležitá činnost, kterou iniciují především ředitelé škol. Probíhá zejména online, anebo na základě vyhodnocení dotazníkového šetření. V jednotlivých případech je prováděna zkušeným lektorem. Lze tedy říci, že diagnostika klimatu pedagogického sboru neprovádí žádný z pedagogických pracovníků námi oslovených základních škol.

Činnost, která zahrnuje návštěvu rodin pedagogickými pracovníky, školy shodně odmítají. Chybějící kompetence a obava o svou bezpečnost jsou nejčastějšími argumenty. Školy tento nedostatek řeší zejména terénními pracovníky, kteří tvoří jisté prostředníky mezi rodinami a školou. U této otázky bylo zajímavé sledovat shodu oslovených pedagogických pracovníků, kterým terénní pracovníci tuto činnost na školách zabezpečují, a velkou míru docenění jejich práce.

6 INTERPRETACE DAT PRIMÁRNÍ A SEKUNDÁRNÍ ČÁSTI

Analýzou primární a sekundární části jsme dospěli k výsledku, který jsme vyjádřili níže v tabulce. Výsledná analýza primární části je uvedena ve sloupcích označených **z legislativy** a **z náplní práce**. Analýza sekundární je zobrazena ve sloupci nazvaném **z rozhovorů**.

Tabulka 8 Činnosti sociálního pedagoga

ČINNOSTI SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA				
		Z legislativy	Z náplní práce	Z rozhovorů
1.	Plánování a realizace preventivních programů zaměřených na prevenci rizikového chování.	Učitel, Vychovatel, školní psycholog, školní metodik prevence, speciální pedagog.	Učitel, třídní učitel, výchovný poradce a školní metodik prevence.	Školní metodik prevence, výchovný poradce.
2.	Zajištění vzdělávání pedagogických pracovníků.	Školní psycholog, školní metodik prevence, speciální pedagog.	Výchovný poradce a speciální pedagog.	Vedení školy, pedagogičtí pracovníci vyhledávají sami.
3.	Diagnostika klimatu pedagogického sboru a kdo ji provádí.	-	Výchovný poradce, psycholog.	Online, formou dotazníků, lektor.
4.	Neprofesionální chování pedagoga vůči žáku, postup při řešení.	-	Nespadá do činností.	Ano odhalilo, řeší školní metodik prevence, vedení školy, sám žák – učitel, sám rodič – učitel.
5.	Krizová intervence.	Asistent pedagoga, školní psycholog, školní metodik prevence, speciální pedagog.	Učitel, třídní učitel, asistent pedagoga, vychovatel, výchovný poradce, školní metodik prevence, speciální pedagog, školní psycholog.	Třídní učitel, školní psycholog, vychovatelka.
6.	Naléhavé situace, spolupráce s OSPOD, P ČR.	Výchovný poradce, školní psycholog.	Psycholog.	Ředitel školy, třídní učitel, výchovný poradce a školní metodik prevence.
7.	Spolupráce s rodinou v místě bydliště.	-	Asistent pedagoga.	Neprovádí. Zajištěno cestou terénních pracovníků a dobrovolníků v sociálních službách.

ČINNOSTI SOCIÁLNÍHO PEDAGOGA				
		Z legislativy	Z náplní práce	Z rozhovorů
8.	Spolupráce s terénními pracovníky působícími ve vyloučených lokalitách.	Výchovný poradce, školní psycholog, školní metodik prevence, speciální pedagog.	Asistent pedagoga, školní metodik prevence, výchovný poradce, speciální pedagog.	Ředitel školy, zástupce ředitele školy, výchovný poradce, asistent pedagoga a školní metodik prevence.
9.	Spolupráce se zástupci střediska výchovné péče.	Výchovný poradce, školní psycholog, školní metodik prevence, speciální pedagog.	Výchovný poradce.	Ředitel školy, výchovný poradce, třídní učitel a školní metodik prevence.

Nyní odpovíme na hlavní výzkumnou otázku:

HVO: Jak jsou rozloženy sociálně-pedagogické činnosti na základních školách, pokud na nich sociální pedagog nepůsobí?

Činnost **plánování a realizace preventivních programů** zaměřených na prevenci rizikového chování je důležitou součástí příznivého klimatu školy. Z legislativních dokumentů o pracovních činnostech pedagogických pracovníků vyplývá, že na této činnosti se podílí zejména školní metodik prevence, výchovný poradce, školní psycholog a školní speciální pedagog. V náplních práce je podíl na této činnosti určen i učitelům a třídním učitelům. Na základě rozhovorů jsme zjistili, že tato činnost je na námi vybraných školách zabezpečena zejména metodikem prevence a výchovným poradcem. Respondenti se shodovali, že plánování, realizace a průběžné doplňování preventivních programů probíhá ve spolupráci všech pedagogických pracovníků školy a je nedílnou součástí příznivého klimatu školy. Domníváme se, že sociální pedagog, který by na školách oblast prevence zajišťoval, by byl vítaným odborníkem a přínosnou součástí při tvorbě zdravého klimatu škol. V našem šetření jsme se dále zajímali, kdo zajišťuje **vzdělávání pedagogických pracovníků** a na jaká témata je v doplňujícím vzdělávání kladen důraz. Z pracovních činností uvedených v legislativě se můžeme dozvědět, že tyto pracovní činnosti náleží školnímu psychologovi a metodikovi prevence. V náplních práce se o tuto činnost stará výchovný poradce a speciální pedagog. Z rozhovoru nám ale vyplývá, že o vzdělávání pedagogických pracovníků se stará zejména vedení školy a sami pedagogičtí pracovníci si vyhledávají a volí témata, která je určitým způsobem oslovují.

Ucelená koncepce průběžného vzdělávání, kterou by mohl vytvořit na základě potřeb pedagogických pracovníků například sociální pedagog, zatím na školách není. Nezbytnou součástí partnerské spolupráce pedagogických pracovníků je **diagnostika pedagogického sboru**, která není v pracovních činnostech v legislativě zastoupena. V náplních práce se tato činnost objevuje, ale z rozhovorů nám vyplývá, že tato činnost je prováděna zejména neosobní formou online. Z rozhovorů s respondenty nám vyplývá, že správně prováděná diagnostika pedagogického sboru je přínosným prvkem pro pedagogické pracovníky a vedení školy. Odborná diagnostika pedagogického sboru by mohla odhalit například možné neprofesionální působení či určitou míru nedostatků u pedagogických pracovníků. Činnosti zabývající se **neprofesionálním chováním pedagoga vůči žákům** nejsou uvedeny v popisech činností v legislativě ani v náplních práce. Přesto z rozhovorů vyplývá, že v praxi se pedagogové s neprofesionálním působením setkávají. Každá ze škol k problému přistupuje svým způsobem. Lze říci, že ze strany pedagogů jde v mnoha případech o zlehčování, určitý projev nedůvěry a argumentaci, že v minulosti měli pedagogové vyšší vážnost jak u rodičů, tak žáků. Domníváme se, že zejména v těchto případech by sociální pedagog mohl být platným činitelem, který by přispíval svým odborným názorem a pomohl řešit případné nedostatky citlivě a s nadhledem. Mezi další odborné činnosti, na kterých by se mohl sociální pedagog podílet, je provádění **krizové intervence**. Touto odbornou činností je podle legislativy pověřen asistent pedagoga, kde je tato činnost vnímána zřejmě v souvislosti s jeho dalšími činnostmi vůči zdravotně znevýhodněným žákům. Dále je výkonem krizové intervence pověřen školní psycholog, školní metodik prevence a speciální pedagog. V náplních práce se setkáváme průřezem se všemi pedagogickými pracovníky, což nám dává v souvislosti s provedenými rozhovory určitou odpověď. Pedagogičtí pracovníci hovoří zejména o snaze provádět krizovou intervenci v případě potřeby co nejlépe. Vzhledem k tomu, že se jedná o vysoce odbornou činnost a případy, kdy je tato intervence potřebná, jsou vážné, uvědomují si zodpovědnost správnosti postupu při provádění krizové intervence. Domníváme se, že sociální pedagog, který je odborně způsobilý krizovou intervencí provádět, by byl oceňovaným pomocníkem v těchto situacích. **Pověření spoluprací s OSPOD a Policií České republiky v případě naléhavých situací** jsou dle popisů činností výchovný poradce a školní psycholog. Naléhavou situací rozumíme skutečně náhlý stav, kterým může být například útěk žáka z domova. V těchto případech je skutečně nutné jednat rychle a spolupráce s výše uvedenými orgány je v prvotní fázi velmi důležitá. Z rozhovorů vyplývá, že tyto naléhavé situace řeší ředitel školy, třídní učitel, výchovný poradce a metodik prevence.

V rámci spolupráce je jistě vhodné zapojení všech členů poradenských zařízení školy. Problematika spolupráce s rodinami, které z různých důvodů nespolupracují se školou a kdy je v některých případech důležitá **návštěva v místě bydliště**, není v legislativě v pracovních činnostech zaznamenána. V náplních práce se vyskytuje na jedné z námi oslovených škol a tuto činnost vykonává asistent pedagoga. I tato činnost byla v rozhovorech poměrně diskutovaným tématem. Respondenti, se kterými jsme návštěvu rodin rozebírali, rezolutně odmítali z důvodu chybějících kompetencí a obavy o bezpečnost návštěvy rodin v místě bydliště. Domníváme se, že stejně významně, jak jsou oceňováni terénní pracovníci, kteří tuto činnost pro základní školy vykonávají, by byl doceněn i sociální pedagog. Terénní pracovníci jsou prostředníky mezi školou a nefunkčními rodinami. Mají zprostředkované informace, a přesto jsou vítanými pomocníky. Sociální pedagog jako součást školy a pedagogický pracovník by měli veškeré informace k danému problému, které by si mohli vzájemně předávat. Sociální pedagog by byl stabilním prostředníkem mezi školou a rodinami s možností vybudovat důvěru mezi oběma stranami. Do **spolupráce s terénními pracovníky působícími ve vyloučených lokalitách** jsou podle pracovních činností plynoucích z legislativy a náplní práce zapojeni všichni poradenští pracovníci školy. Z rozhovorů jsme zjistili, že v rámci administrativních činností tuto spolupráci zajišťuje zejména vedení školy. Výchovný poradce, metodik prevence a asistent pedagoga přichází do užšího kontaktu s terénními pracovníky, kteří jsou oceňovanými pomocníky a prostředníky mezi školou, žáky a zejména rodinami ve vyloučených lokalitách. Terénní pracovníci z řad dobrovolných organizací tvoří mezi školou a rodinami určitou vazbu, která je v rámci možností budována. Sociální pedagog by svým vzděláním a kompetencemi mohl být v této oblasti přínosným členem spolupráce mezi školou a terénními pracovníky. Domníváme se, že stejně tak by byl přínosný ve **spolupráci se zástupci střediska výchovné péče**. Dle náplní práce je touto činností na základních školách pověřen výchovný poradce, ale v rámci pracovních činností plynoucích z legislativy a z rozhovorů nám vyplývá, že na této činnosti se podílí více pedagogických pracovníků. Vyplývá to z požadavků zástupců středisek výchovné péče a ze zajištění konkrétních potřeb.

Na základě našeho výzkumného šetření jsme odpověděli na hlavní výzkumnou otázku, jak jsou rozloženy sociálně-pedagogické činnosti na základních školách, pokud na nich sociální pedagog nepůsobí.

6.1 Doporučení pro praxi

V teoretické části naší bakalářské práce nám z poznatků vyplývá důležitost uplatnění sociálního pedagoga na základních školách. Na tyto poznatky nám navazují výsledky z analýzy dokumentů a následně výsledky z rozhovorů s pedagogickými pracovníky. Činnosti sociálního pedagoga jsme si přiblížili v teoretické části a v části praktické jsme tyto podpořili výzkumem, ve kterém jsme zjistili, kdo a v jaké míře vykonává činnosti sociálního pedagoga, pokud na základní škole tato profese chybí.

Naše bakalářská práce směřovala k prokázání potřebnosti sociálního pedagoga na základních školách. Vzhledem k tomu, že sociální pedagog stále nemá jako pedagogický pracovník ukotvenou pozici v legislativě, jeho působení na základních školách je značně omezeno. Doposud veškeré snahy o změnu této situace nebyly úspěšné. Už v roce 2014 Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice předložila Parlamentu ČR zdůvodňující zprávu, týkající se požadavku o zařazení sociálního pedagoga do příslušné legislativy jako pedagogického pracovníka. Asociace vzdělavatelů tento požadavek zdůvodnila zvyšující se poptávkou po řešení problémů vyplývajících například z nevyhovujícího rodinného prostředí žáků, špatné komunikace s rodinou a z toho plynoucí kázeňské prohřešky žáků. Ve školách a školských zařízeních tak vzniká zvýšená potřeba sociálního pedagoga, který je způsobilý za pomoci specifických postupů a metod pracovat s jedincem i prostředím potřebným způsobem. Bohužel, Parlament ČR zdůvodňující zprávu Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice nevyslyšel a sociálního pedagoga mezi pedagogické pracovníky nezařadil.

Dne 26. 05. 2020 předložil poslanec Parlamentu ČR Ing. Lukáš Bartoň, Ph.D. pozměňovací návrh s cílem zařazení profese sociálního pedagoga do zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících. V pozměňujícím návrhu se opírá o dlouhodobá doporučení odborné veřejnosti, opakovanou kritiku Výboru OSN pro práva dítěte i Evropským soudem pro lidská práva. Kritika těchto evropských institucí směřuje k nedostatečnému řešení problémů dětí a dospívajících v přirozeném prostředí. Doporučení multidisciplinárního přístupu v oblasti pedagogické a sociální práce, se kterou se profese sociálního pedagoga slučuje, je v souladu se současnými trendy péče o děti v Evropě. V průběhu února 2021 byl tento pozměňovací návrh Parlamentem ČR schválen a odeslán ke schválení Poslaneckou sněmovnou.

ZÁVĚR

Naše bakalářská práce se zabývala činnostmi sociálního pedagoga na základních školách. Zajímalo nás, kdo a v jaké míře tyto činnosti vykonává, pokud sociální pedagog na základní škole nepůsobí.

V teoretické části jsme se zabývali sociální pedagogikou jako vědní disciplínou, popsali jsme si její funkce, vztah sociální pedagogiky k ostatním vědním disciplínám a věnovali se vývoji sociální pedagogiky. Seznámili jsme se s profesí sociálního pedagoga a popsali možnosti jeho působení v různých resortech. Vymezili jsme si jeho kompetence, popsali potřebné kvalifikační předpoklady a věnovali se jeho legislativnímu ukotvení. Popsali jsme si důvody potřebnosti sociálního pedagoga na základních školách, vymezili si jeho role a seznámili se s jeho činnostmi na základních školách. Vymezili jsme si další poradenské pracovníky, kteří jsou současně pedagogickými pracovníky na základních školách a popsali si jejich základní činnosti.

V praktické části naší bakalářské práce jsme se primárně zaměřili na analýzu dokumentů, kdy jsme vyhledávali v příslušné legislativě a pracovních náplních činnosti, které náleží pozici sociálního pedagoga. Sekundárně jsme se věnovali výzkumu formou rozhovorů s pedagogickými pracovníky a dotazovali se na činnosti, které vyplynuly z primární analýzy dokumentů.

Z provedeného výzkumného šetření nám vyplynulo, že činnosti náležící profesi sociálního pedagoga jsou na námi oslovených základních školách většinou nějakým způsobem zastávány ostatními pedagogickými pracovníky. Z rozhovorů s pedagogickými pracovníky našich škol ale vyplývá, že s některými činnostmi, které náleží sociálnímu pedagogovi, si neví rady a některé činnosti zůstávají výrazně upozaděny.

Naše bakalářská práce si kladla za cíl podpořit snahy a na základě našeho výzkumu upevnit myšlenku legislativního ukotvení sociálního pedagoga mezi pedagogické pracovníky. Závěrem se domníváme, že pozice sociálního pedagoga na základních školách by sloučila v současné době roztržštěné a upozaděné činnosti do jednoho celku a sociální pedagog by tak v základním školství našel potřebné uplatnění.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 3., rozš. a aktualiz. Vyd. Bratislava: Univerzita Komenského Bratislava, Filozofická fakulta, 2008. ISBN 978-80969944-0-3.
- [2] BENDL, Stanislav. *Vychovateľstvá*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-4248-9.
- [3] ČÁBALOVÁ, Dagmar. *Pedagogika*. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-2993-0.
- [4] HŘEBÍČEK, Luděk. *Vědní a aplikační tvář sociální pedagogiky*. Brno: Institut mezioborových studií, 2000. ISBN 80-90-2936-0-3.
- [5] KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.
- [6] KRAUS, Blahoslav. *Sociální pedagogika*. Studijní opora pro předmět Sociální pedagogika, PedF. UHK, 2014.
- [7] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk – prostředí – výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-73-15-004-2.
- [8] MAŇÁK, Josef a Vlastimil ŠVEC. *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6
- [9] MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-1362-4.
- [10] PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4033-1.
- [11] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-7367-546-2.
- [12] UČITELSKÉ NOVINY. *Sociální pedagog jako profese budoucnosti*. Č. 29/2020, ročník 123, str. 21.
- [13] VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1770-8.

- [14] VÝROST, Jozef a Ivan SLAMĚNÍK. *Sociální psychologie*. 2., přep. a rozš. vyd. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1428-8.

Internetové zdroje

[1] Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice, 2013. *Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice* [online]. [cit. 2020-11-11]. Dostupné z: <https://asocped.cz/>

[2] European Commission, 2019. *Česká-republika Poradenští pracovníci v předškolním a školním zařízení* [online]. [cit. 2021-01-04].

Dostupné z: https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/education-staff-responsible-guidance-early-childhood-and-school-education-17_cs

[3] Kudy vede cesta, Studie 4. *Role a uplatnění sociálního pedagoga na základních a středních školách* [online]. [cit. 2021-01-04].

Dostupné z: <https://www.kudyvedcesta.cz/node/9>

[4] Metodika pro školní sociální pedagogy Ostrava, 2019. *Rozvoj rovného přístupu ke vzdělávání* [online]. [cit. 2021-01-03].

Dostupné z: <https://socialnizaclenovani.ostrava.cz/wp-content/uploads/2019/06/Methodika-pro-skolni-socialni-pedagogy.pdf>

[5] Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2020. *Sociální práce a vzdělávání* [online]. [cit. 2020-11-13]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/socialni-prace-a-vzdelavani>

[6] Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, *Metodické listy pro školní poradenské pracoviště* [online]. 2016. [cit. 2021-01-04].

Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/39027/>

[7] Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, *Operační program Výzkum, vývoj, vzdělávání* [online]. [cit. 2021-01-04].

Dostupné z: <https://opvvv.msmt.cz/o-programu>

[8] Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách. [online]. [cit. 2021-01-04]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/katalogy-praci-a-spravnich-cinnosti>

[9] Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky, *Soubory sněmovního tisku*, [online]. [cit. 2021-01-04]

Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=8&CT=503&CT1=3>

[10] Standarty vzdělávání v oblasti sociální pedagogiky [online]. 2017.

[cit. 2021-01-02]. Dostupné z: <https://asocped.cz/>

[11] Studie proveditelnosti, 2015. *Zavedení pozice sociálního pedagoga do škol*, [online]. [cit. 2021-01-04]. Dostupné z: <https://www.smocr.cz>

[12] Vyhláška č.72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a poradenských zařízeních [online]. [cit. 2020-01-05]. Dostupné z: <https://opvvv.msmt.cz/dokumenty-3-vyhlasky-ke-skolskemu-zakonu>

[13] Vyhláška č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví řád pro zaměstnance škol a školských zařízení, zřizovaných MŠMT, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí [online]. [cit. 2020-01-05]. Dostupné z: <https://opvvv.msmt.cz/dokumenty-3-vyhlasky-ke-skolskemu-zakonu>

[14] Zákon č. 108/2006 Sb., Zákon o sociálních službách [online].

[15] [cit. 2020-11-13]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/pravni-predpisy-pro-socialni-sluzby>

[16] Zákon č. 563/2004 Sb., Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů [online]. [cit. 2021-01-06]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/zakon-c-563-2004-sb-o-pedagogickych-pracovnicich-a-o-zmene>

[17] Zavedení pozice sociálního pedagoga do škol. *Studie proveditelnosti* [online]. 2015. [cit. 2021-01-03].

Dostupné z: <https://www.smocr.cz/Shared/Clanky/4591/studie-4.pdf>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Aj.	A jiné
Apod.	A podobně
AVSP	Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OPVVV	Operační program, výzkum, vývoj a vzdělávání
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
PČR	Policie české republiky
ŠPP	Školní speciální pedagog

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Základní a střední školy	40
Tabulka 2 Speciální školy	41
Tabulka 3 Počet popisů pracovních činností u profese.....	48
Tabulka 4 Popisy pracovních činností dle obsazení	48
Tabulka 5 Činnosti z legislativy	52
Tabulka 6 Činnosti podle náplní práce	55
Tabulka 7 Činnosti, témata a podtémata.....	64
Tabulka 8 Činnosti sociálního pedagoga	70

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha P I: Analýza dokumentů – porovnání činností ZŠ 1
- Příloha P II: Analýza dokumentů – porovnání činností ZŠ 2
- Příloha P III: Analýza dokumentů – porovnání činností ZŠ 3
- Příloha P IV: Analýza dokumentů – porovnání činností ZŠ 4
- Příloha P V: Analýza dokumentů – porovnání činností ZŠ 5
- Příloha P VI: Analýza dokumentů – porovnání činností ZŠ 6
- Příloha P VII: Transkripce rozhovoru
- Příloha P VIII: Transkripce rozhovoru

Příloha P I: Analýza dokumentů – porovnání činností ZŠ 1

Analýza dokumentů - porovnání činností						
ZŠ 1		Učitel	Třídní učitel	Výchovný poradce	Vychovatel	Školní psycholog
1.	Diagnostika a transformace klimatu školy a jednotlivých tříd. Na tomto základě sestavuje plán práce s klimatem zaměřený na vztahy, prostředí + individuální potřeby třídy.					
2.	Diagnostika klimatu pedagogického sboru - neprofesionální přístup. Na tomto základě sestavuje plán práce s pedagogy zaměřený na vztahy, prostředí + individuální potřeby.					
3.	Pomoc a podpora učitelům při prevenci, řešení rizikového chování s žáky, dopady obtížné rodinné situace na žáky, komunikace					
4.	s rodiči, OSPOD, PPP, PČR.					
5.	Realizuje vzdělávací a rozvojové programy pro učitele.					
6.	Vyhledává žáky ze sociálně znevýhodňujícího, zanedbávaného					
7.	a ohrožujícího prostředí.					
8.	Individuální pomoc a podpora žákům, kteří se nachází v tíživé situaci (rodina, spolužáci, začlenění).					
9.	Řeší naléhavé situace (útěk žáka z domova, OSPOD, PČR), krizová intervence prováděná ve škole.					

Analýza dokumentů - porovnání činností

ZŠ 1		Učitel	Třídní učitel	Výchovný poradce	Vychovatel	Školní psycholog
10.	Rozhovory s rodiči žáků (ve škole). Výchovné problémy, drogy, nefunkční rodinné zázemí.					
11.	Komunikace s PČR, OSPOD v případě zanedbávajícího a ohrožujícího prostředí, neomluvená absence, rizikové chování žáka.					
12.	Spolupráce se zástupci střediska výchovné péče.					
13.	Spolupráce s terénními soc. pracovníky ve spádové oblasti školy, sociálně patologické jevy, žáci z vyloučených lokalit.					
14.	Účast na školní pedagogické radě.					
15.	Spolupráce se spolky, organizace a veřejné instituce, škola jako otevřená instituce.					
16.	Návštěva rodin žáků v případě špatné spolupráce, učení, chování žáka.					
17.	Účast na výchovné komisi, podrobně zná rodinné prostředí žáka a navrhuje řešení.					

Příloha P II: Analýza dokumentů – porovnání činností ZŠ 2

Analýza dokumentů - porovnání činností								
ZŠ 2		Učitel	Třídní učitel	Výchovný poradce	Vychovatel	Školní psycholog	Asistent pedagoga	Školní metodik prevence
1.	Diagnostika a transformace klimatu školy a jednotlivých tříd. Na tomto základě sestavuje plán práce s klimatem zaměřený na vztahy, prostředí + individuální potřeby třídy.							
2.	Diagnostika klimatu pedagogického sboru - neprofesionální přístup. Na tomto základě sestavuje plán práce s pedagogy zaměřený na vztahy, prostředí + individuální potřeby.							
3.	Pomoc a podpora učitelům při prevenci, řešení rizikového chování s žáky, dopady obtížné rodinné situace na žáky, komunikace							
4.	s rodiči, OSPOD, PPP, PČR.							
5.	Realizuje vzdělávací a rozvojové programy pro učitele.							
6.	Vyhledává žáky ze sociálně znevýhodňujícího, zanedbávaného							
7.	a ohrožujícího prostředí.							
8.	Individuální pomoc a podpora žákům, kteří se nachází v tíživé situaci (rodina, spolužáci, začlenění).							
9.	Řeší naléhavé situace (útěk žáka z domova, OSPOD, PČR), krizová intervence prováděná ve škole.							

Analýza dokumentů - porovnání činností

ZŠ 2		Učitel	Třídní učitel	Výchovný poradce	Vychovatel	Školní psycholog	Asistent pedagoga	Školní metodik prevence
10.	Rozhovory s rodiči žáků (ve škole). Výchovné problémy, drogy, nefunkční rodinné zázemí.							
11.	Komunikace s PČR, OSPOD v případě zanedbávajícího a ohrožujícího prostředí, neomluvená absence, rizikové chování žáka.							
12.	Spolupráce se zástupci střediska výchovné péče.							
13.	Spolupráce s terénními soc. pracovníky ve spádové oblasti školy, sociálně patologické jevy, žáci z vyloučených lokalit.							
14.	Účast na školní pedagogické radě.							
15.	Spolupráce se spolky, organizace a veřejné instituce, škola jako otevřená instituce.							
16.	Návštěva rodin žáků v případě špatné spolupráce, učení, chování žáka.							
17.	Účast na výchovné komisi, podrobně zná rodinné prostředí žáka a navrhuje řešení.							

Analýza dokumentů - porovnání činností

ZŠ 4		Učitel	Třídní učitel	Výchovný poradce	Vychovatel	Školní psycholog	Asistent pedagoga	Školní metodik prevence	Speciální pedagog
10.	Rozhovory s rodiči žáků (ve škole). Výchovné problémy, drogy, nefunkční rodinné zázemí.								
11.	Komunikace s PČR, OSPOD v případě zanedbávajícího a ohrožujícího prostředí, neomluvená absence, rizikové chování žáka.								
12.	Spolupráce se zástupci střediska výchovné péče.								
13.	Spolupráce s terénními soc. pracovníky ve spádové oblasti školy, sociálně patologické jevy, žáci z vyloučených lokalit.								
14.	Účast na školní pedagogické radě.								
15.	Spolupráce se spolky, organizace a veřejné instituce, škola jako otevřená instituce.								
16.	Návštěva rodin žáků v případě špatné spolupráce, učení, chování žáka.								
17.	Účast na výchovné komisi, podrobně zná rodinné prostředí žáka a navrhuje řešení.								

Příloha P V: Analýza dokumentů – porovnání činností ZŠ 5

Analýza dokumentů - porovnání činností					
ZŠ 5		Učitel	Třídní učitel	Vychovatel	Asistent pedagoga
1.	Diagnostika a transformace klimatu školy a jednotlivých tříd. Na tomto základě sestavuje plán práce s klimatem zaměřený na vztahy, prostředí + individuální potřeby třídy.				
2.	Diagnostika klimatu pedagogického sboru - neprofesionální přístup. Na tomto základě sestavuje plán práce s pedagogy zaměřený na vztahy, prostředí + individuální potřeby.				
3.	Pomoc a podpora učitelům při prevenci, řešení rizikového chování s žáky, dopady obtížné rodinné situace na žáky, komunikace				
4.	s rodiči, OSPOD, PPP, PČR.				
5.	Realizuje vzdělávací a rozvojové programy pro učitele.				
6.	Vyhledává žáky ze sociálně znevýhodňujícího, zanedbávaného				
7.	a ohrožujícího prostředí.				
8.	Individuální pomoc a podpora žákům, kteří se nachází v tíživé situaci (rodina, spolužáci, začlenění).				
9.	Řeší naléhavé situace (útěk žáka z domova, OSPOD, PČR), krizová intervence prováděná ve škole.				

Analýza dokumentů - porovnání činností

ZŠ 5		Učitel	Třídní učitel	Vychovatel	Asistent pedagoga
10.	Rozhovory s rodiči žáků (ve škole). Výchovné problémy, drogy, nefunkční rodinné zázemí.				
11.	Komunikace s PČR, OSPOD v případě zanedbávajícího a ohrožujícího prostředí, neomluvená absence, rizikové chování žáka.				
12.	Spolupráce se zástupci střediska výchovné péče.				
13.	Spolupráce s terénními soc. pracovníky ve spádové oblasti školy, sociálně patologické jevy, žáci z vyloučených lokalit.				
14.	Účast na školní pedagogické radě.				
15.	Spolupráce se spolky, organizace a veřejné instituce, škola jako otevřená instituce.				
16.	Návštěva rodin žáků v případě špatné spolupráce, učení, chování žáka.				
17.	Účast na výchovné komisi, podrobně zná rodinné prostředí žáka a navrhuje řešení.				

Příloha P VI: Analýza dokumentů – porovnání činností ZŠ 6

Analýza dokumentů - porovnání činností								
ZŠ 6		Učitel	Výchovný poradce	Vychovatel	Asistent pedagoga	Školní psycholog	Školní metodik prevence	Speciální pedagog
1.	Diagnostika a transformace klimatu školy a jednotlivých tříd. Na tomto základě sestavuje plán práce s klimatem zaměřený na vztahy, prostředí + individuální potřeby třídy.							
2.	Diagnostika klimatu pedagogického sboru - neprofesionální přístup. Na tomto základě sestavuje plán práce s pedagogy zaměřený na vztahy, prostředí + individuální potřeby.							
3.	Pomoc a podpora učitelům při prevenci, řešení rizikového chování s žáky, dopady obtížné rodinné situace na žáky, komunikace							
4.	s rodiči, OSPOD, PPP, PČR.							
5.	Realizuje vzdělávací a rozvojové programy pro učitele.							
6.	Vyhledává žáky ze sociálně znevýhodňujícího, zanedbávaného							
7.	a ohrožujícího prostředí.							
8.	Individuální pomoc a podpora žákům, kteří se nachází v tíživé situaci (rodina, spolužáci, začlenění).							
9.	Řeší naléhavé situace (útěk žáka z domova, OSPOD, PČR), krizová intervence prováděná ve škole.							

Analýza dokumentů - porovnání činností

ZŠ 6		Učitel	Výchovný poradce	Vychovatel	Asistent pedagoga	Školní psycholog	Školní metodik prevence	Speciální pedagog
10.	Rozhovory s rodiči žáků (ve škole). Výchovné problémy, drogy, nefunkční rodinné zázemí.							
11.	Komunikace s PČR, OSPOD v případě zanedbávajícího a ohrožujícího prostředí, neomluvená absence, rizikové chování žáka.							
12.	Spolupráce se zástupci střediska výchovné péče.							
13.	Spolupráce s terénními soc. pracovníky ve spádové oblasti školy, sociálně patologické jevy, žáci z vyloučených lokalit.							
14.	Účast na školní pedagogické radě.							
15.	Spolupráce se spolky, organizace a veřejné instituce, škola jako otevřená instituce.							
16.	Návštěva rodin žáků v případě špatné spolupráce, učení, chování žáka.							
17.	Účast na výchovné komisi, podrobně zná rodinné prostředí žáka a navrhuje řešení.							

Příloha P VII: Transkripce rozhovoru

Informant ZŠ IV.

Dobrý den, pokud můžeme začít, předně Vám poděkuji za čas, který našemu rozhovoru věnujete, a požádám Vás o udělení souhlasu s jeho nahráváním.

„Dobrý den, ano, můžeme začít.“

Zajímá mě, kdo na vaší škole plánuje a realizuje preventivní programy zaměřené na prevenci rizikového chování? A jak často se tyto na základě zjištěných potřeb mění, či doplňují?

„Jo, takže ten minimální preventivní program, to je vlastně práce toho školního metodika prevence, o který se jakoby starám já, ale je to vlastně, dalo by se říct je to taková souhra všech těch zaměstnanců školy. Do toho spadají učitelé, třídní učitelé, vedení školy, určitě komunikace s vedením školy. A taky se to týká jakoby správních zaměstnanců, protože opravdu v tom minimálním programu v tom preventivním je zahrnuto jakoby všechno. Tak jak ta škola by měla fungovat nebo, aby byla taková jako zdravá škola, aby se předcházelo takovým těm negativním patologickým jevům a podobně. Jako každý jiný plán se něco naplánuje, ale potom za chodu se to upravuje. Jo, takže tam se to jako udělá se nějaký nástřel, nějaký plán, ale v průběhu, určitě se to i přizpůsobuje jakoby potřebám, když se něco stane nebo je ve třídě nějaký problém nebo něco k řešení tak určitě do toho preventivního programu doplňujeme, zařazujeme určitá témata na nějaké besedy nějaké preventivní aktivity a podobně.“

Jak často a kdo zajišťuje vzdělávání pedagogických pracovníků? Na co je toto vzdělávání a rozšiřování zaměřeno? Mám na mysli, zda je pro učitelskou praxi zahrnuto i vzdělávání v oblasti sociální?

„Tak tady to další vzdělávání pedagogických pracovníků, většinou teda zajišťuje vedení školy. A to vedení školy vyžaduje po těch pedagogických pracovnících, abychom se vzdělávali. Měli jsme to tak teda, že aspoň nějaké to vzdělání, každý si najde sám. Co ho zajímá, kde by chtěl něco doplnit, kde by se chtěl zdokonalit tak si to každý najde a aspoň jednou, minimálně jednou ročně nebo jednou za to pololetí, by se měl každý v něčem vzdělávat. A potom jsme vždycky mívali, akorát teď bohužel, kvůli tomu covid je to všechno jinak, tak jsme mívali aspoň třeba dvakrát do roka nějaké školení jakoby pro sborovnu dohromady.“

Kdy teda buďto jsme se na tom domluvili, vedení školy a se všemi zaměstnanci i třeba na nějaké poradě, pedagogické radě nebo třeba i já jako metodik prevence nebo potom jsme měli jakoby tým „škola podporující zdraví,“ kde jsme se na tom domlouvali, co by bylo vhodné nebo dobré, co zrovna je aktuální a tak. Určitě jsme i měli školení jak pracovat s těmi dětmi s vývojovými poruchami učení, takže tam se určitě něco takového objevovalo. Ted'ka jako v nejbližší době úplně si to nemám v přímé paměti, kdy už to bylo.“

Mně by ještě zajímalo, jestli probíhá na vaší škole nějakým způsobem diagnostika klimatu pedagogického sboru? Mám na mysli šetření klimatu mezi pedagogickými pracovníky.

„Určitě jsme tady toto řešili, právě dělali vždycky i jakoby ten team školy podporující zdraví, ted' máme teda od letoška nové vedení, ale i s tím jako před tím co bylo, s tím vedením, právě jako já jsem byla v tom teamu ještě s jednou kolegyní v té jakoby škole podporující zdraví, kde jsme dělali, vytvářeli dotazníky pro učitele, pro žáky pro rodiče. Takže tam jsme tady s tímto pracovali a vždycky potom jsme nějak ty dotazníky zpracovali a to vedení se většinou jako k tomu vyjádřilo, třeba na pedagogické radě a potom dál s tím ten ředitel pracoval, že například dělal i nějaké pohovory s těmi jednotlivými vyučujícími, anebo jsme měli taky nějaké školení právě na klima ve škole a vztahy mezi pedagogy a to nám dělal právě oblastní metodik. To nám dělal nějaký dotazník a potom nám zpracoval výsledky a zaslala nám je zpátky,

Odhálí se občas nebo vyhodnotí se na tomto základě nestandardní, neprofesionální chování pedagoga vůči žákovi?

„Tuto situaci jsme řešili. Řešili jsme to. A asi úplně všemi možnými způsoby. Bud' je to třeba, že si stěžuje rodiči, na nějakého učitele, ale ted'ka jako bud' to tam je, jako někdy je to stížnost, která je jakoby oprávněná, takže ten učitel si to potom uvědomí a řekne, že ano jakože, udělal chybu, ale někdy je to tak, že rodič si stěžuje na něco, co vlastně je chyba toho žáka, že. Ale buďto se to dozví vedení, většinou nějaká cesta, to vyplyne třeba tuto stížnost od rodičů třeba vedení školy nebo přímo, což si myslím, že je nejlepší cesta, když ten rodič sám se ozve tomu vyučujícímu, kterému něco vadí nebo i ten žák. Anebo potom se mi taky stalo, když jsem měla třeba já jako metodik prevence nějaké preventivní aktivity ve třídách, tak od těch žáků to jakoby vyplynulo a řekli mi, že mi to přímo jako sdělili ve skupině. Čehož třeba taky si cením, že asi to prostředí v té třídě docela, neříkám, že

vždycky, ale že je to takové zdravé, že ti žáci to jakoby řeknou, co je trápí nebo co je třeba u některých učitelů jakoby štve.

Člověk, ale v tomto případě zase musí být kolegiální a taky člověk taky nemůže vědět všechno, protože v těch třídách nebo hodinách s těmi vyučujícími není. Takže já třeba když se to dozvím tak já těm žákům řeknu, že se s tím pokusím něco udělat, že se pokusím jakoby to nějak zjistit nebo vyřešit nebo záleží, co oni mi řeknou. A potom si promluví s tím daným vyučujícím a ten se mi k tomu jakoby vyjádří a řeknu mu, jestli by to třeba nešlo nějakou jinou cestou a podobně. Anebo pokud se to řeší s vedením školy tak to potom řeší vedení nebo někdy si potom to vedení přizve metodika prevence jakoby mně k tomu a baví se o tom v čem je ten problém a jak by se to dalo napravit, jo. Až se dozví to vedení, jak nějaký ten problém vznikl. A když potom, vyřeší se to, tak potom zase těm rodičům se dá zpětná vazba a záleží, kdo jak ten problém vyplyne napovrch.“

Pokud se u vás vyskytne žák, který byl vystaven krizové situaci (úmrtí, závažné onemocnění např. v rodině) nebo jeho rizikové chování to vyžaduje, poskytnete mu krizovou intervenci? Kdo se na ní podílí?

„No tady jako nějakou krizovou intervenci nemáme, loni jsme tam měli školního psychologa, ale to bylo ze šablon a tam ta psycholožka byla rok, rok a půl nebo mám takový pocit, což třeba na toto to bylo jako dobré jo. Jinak tady toto, tyto funkce musím zastávat já jako metodik prevence, takže většinou nějakým pohovorem s tím žákem řešíme. Já mám potom vždycky nějaké hodiny, kdy za mnou ti žáci můžou přijít, ale jako pod domluvě vlastně kdykoliv a když by potom něco takového vzniklo tak i s vedením není problém vždycky třeba přehodit rozvrh nějaký a abych konkrétně třeba hned nějaký problém se o to starala nebo takto tímto pohovorem nějak to takto zašítela a jinak říkám, ale tím, že my jsme i malá škola vesnická tak ten školní psycholog tam tolik té práce neměl. Jo, on ten úvazek neměl úplně naplněný a ta psycholožka říkala, že jí ta práce ani tak jakoby nenaplňovala. Takže ona si potom sháněla třeba nějaké úvazky a další práci, jo to bylo takové nenaplňující. Takových těch případů se tam tolik neřešilo, ale měli jsme tam. Už i to úmrtí, třeba letos jsme tam měli tatínka jednoho, náhlé úmrtí nebo já když jsem byla třídní učitelka, tak tam tatínek jeden zemřel, takže takové ty případy se občas a nějak se to snažíme jako šetrně takto nějak i s těma děckama promluvit nebo i s těmi rodiči, upravit jim, samozřejmě zohlednit. Se může stát, že nebudou si plnit úkoly a i v těch známkách, jo nějak jako je prostě zohlednit. A tím, že jsme i malá škola tak si to mezi sebou jakoby takto řekneme, že si to sdělíme, buďto na poradě nebo napíšeme, pošleme, ať prostě ti vyučující

vi. A tím, že jsme ta malá škola tak tam opravdu se rychle roznese všechno. Takže celkem v tomto není problém.“

Když se vám ve škole stane případ, kdy například dítě uteče z domova, kdo na vaší škole tyto situace řeší? Kdo v tomto případě spolupracuje s orgánem sociální péče například?

„Určitě spolupracujeme v těchto případech s OSPOD, buď já, nebo vedení školy. A tam je to spíš jako ta spolupráce s tím OSPOD nebo i s tou policií, že vlastně oni si po nás vyžádají nějaké materiály nebo nějaké sdělení, zprávy a potom jakoby ta zpětná vazba od nich není povinná. Takže tam, tam je to potom na dobrém slovu, že pokud někdo nám ty informace poskytne tak my s tím můžeme pracovat, ale samozřejmě jako škola třeba dál pracujeme i s těmi rodiči a máme vždycky, já nevím různé sezení i s těmi rodiči a kde teda účastní vždy vedení školy a školní metodik prevence, třídní učitel a o nějakých takových situacích se potom bavíme. A zase dáváme další možnosti, třeba, kdyby potřebovali nějakého psychologa třeba, ne školního teď už v tomto případě, ale nějakou další službu, že pokud oni sami by třeba nevěděli tak, že jim seženeme nějaký další kontakt a podobně.“

Stává se tedy někdy, že pokud to situace vyžaduje např. z důvodu špatné spolupráce s rodinou, že navštívíte tu rodinu v místě bydliště?

„Tak to už tady, my už tady tak daleko nezasahujeme. To už si právě myslím, že je pro toho sociálního pedagoga. Protože my už na to ani nemáme pravomoci. Jako škola. Jo jako jediné zase, že by ti rodiče byli ochotní nás pustit, ale my tady to všechno toto, když se vyskytne nějaký problém tak řešíme, že si ty rodiče pozveme do školy a řešíme to tak, jak jsem to už před chvílkou říkala, řešíme to tím rozhovorem, ale někdy třeba je to tak, že se toho jednání s těmi zákonnými zástupci může účastnit i to dítě, aby jako bylo přítomno. A třeba jsme se bavili, kde je problém v čem je problém, proč se to třeba děje něco takového a podobně. Akorát takto jako, když to člověk řekne tak tam není ani jako taková chyba prostě v tom dítěti, ale hlavně je v těch rodičích. To plyne tam na těch jednáních, je vidět, že kolikrát tam nejde opravdu dojít.... jako ano ty rodiče to odsouhlasí, souhlasí se vším, co jim člověk řekne jaký, prostě nabízí různé způsoby řešení a stejně potom se nic jakoby dál až tak nic neděje. Nedůslednost těch rodičů, nezáměr, od těch rodičů tam většinou nejsou nastaveny žádné mantinely, žádná pravidla a potom jako ten člověk by musel převychovat ty rodiče. Aby potom mohly fungovat děcka, protože ty rodiče pokud neví nebo nemají nějaké základy, i když my se jim to snažíme říct, jo a někam je navést na

nějakou cestu, tak to oni třeba jako řeknou ano, ale potom jako ten výsledek, jako je to těžké s těmito rodinami i s těmi dětmi potom.“

Kdo a v jaké míře spolupracuje s terénními pracovníky u žáků z vyloučených lokalit?

„Já se přiznám, že to je teď na prvním stupni. Jsou to teda žáci, kteří mají asistentky, a aa teď bud' je jako asistent pedagoga nebo je takový ten sociální asistent. Přesně nevím ten název. Teďka třeba, když je ta distanční výuka tak ti asistenti toho pedagoga nebo toho dítěte přímo, jako úzce docela spolupracují s jakoby s těmi rodinami. Nebo teda s tím dítětem, že víc se mu teda věnují než ti učitelé, kteří tam učí a mají na starosti těch víc dětí. Ale potom vím, že do těch rodin i někdo dojížděl, ale tyto informace já přesně nemám. Myslím, že toto jsou pracovníci z OSPOD nějakí terénní pracovníci, kteří k nim dochází do těch rodin a kontrolují. Hodně jim pomáhají. Tady toto jde ale mimo školu. Dřív, když jsme měli, ale to už je nějaký rok zpátky, že docházeli k nějakým, jako do nějaké rodiny k nějakým holkám nějaké pracovnice z OSPOD a to potom ta pracovnice z toho OSPOD, ta paní k nám do školy vyloženě z toho OSPOD docházela a to jsme se potom spolu domlouvali. Jak to probíhá jak je to ve škole, ta za námi i přijela do školy a, ale jinak jako bližší nějaká spolupráce teď ne.“

Kdo na vaší škole spolupracuje se středisky výchovné péče?

„Ze středisek výchovné péče k nám dojíždí, třeba i do těch hodin. Ti s námi spolupracují ti z toho Svpěčka a ještě potom ze Střediska pedagogické péče taky. Ti ale spolupracují spíše s vyučujícími, kterých se týká z těch jednotlivých předmětů. A ještě teda tady toto, to se hodně stará o ty žáky s těmi vývojovými poruchami, protože ono to hodně jako souvisí právě s tím takovým tím sociálním prostředím v rodinách tak s těmi spolupracuje paní učitelka, která má na starosti právě tady tyto žáky s těmi vývojovými poruchami učení, jo. Jakoby my to máme rozdělené, že jsem ve škole já jako školní metodik prevence, že mám na starosti spíš jako tu prevenci, anebo se účastním takových různých jako jednání s těmi zákonnými zástupci a potom je ta paní učitelka, která je jakoby výchovná poradkyně na tady ty žáky tady s tímto a potom máme ještě jednu výchovnou poradkyni, která zase se zajímá o volbu povolání.“

Děkuji Vám za Váš čas a zkušenosti, o které jste se se mnou podělila.

Příloha P VIII: Transkripce rozhovoru

Transkripce rozhovoru

Informant ZŠ V

Dobrý den, pokud můžeme začít, předně Vám poděkuji za čas, který našemu rozhovoru věnujete, a požádám Vás o udělení souhlasu s jeho nahráváním.

„Dobrý den, nemám s tím problém, můžeme začít,“

Zajímá mně, kdo na vaší škole plánuje a realizuje preventivní programy zaměřené na prevenci rizikového chování? A jak často se tyto na základě zjištěných potřeb mění, či doplňují?

① VÝCHOVNÝ PORADCE ② JINĚ CESTY
③ ROZVÍJEJÍCÍ
④ ŽIVÝ DOKUMENT
„Výchovný poradce, plán výchovného poradenství a minimální preventivní se vlastně vytváří pro každý školní rok. Je povinný, zavazující samozřejmě a navazující na ty předchozí a je rozvíjející, ale je to živý dokument takže je možné jej rozvíjet, doplňovat nebo měnit v průběhu roku. Což jsme viděli v loňském školním roce, když jsme nemohli splnit spoustu věcí, kvůli mimořádným opatřením. Stejně tak jsme si něco naplánovali v tomto školním roce, ale vzhledem k tomu, že situace se zhoršuje tak přecházíme na jiné možnosti prevence, volíme jiné cesty,“

Jak často a kdo zajišťuje vzdělávání pedagogických pracovníků? Na co je toto vzdělávání a rozšiřování zaměřeno? Mám na mysli, zda je pro učitelskou praxi zahrnuto i vzdělávání v oblasti sociální?

① VEDENÍ ŠKOLY ② PŮHA OSOBNÍHO PROF. ROZVOJE
③ ŘEDITEL ŠKOLY ④
„Další vzdělávání pedagogických pracovníků má na starosti vedení školy, že ředitel školy zpracovává pro každý školní rok plán TVPP a každý pedagog má svůj plán, osobního a profesního rozvoje, kde si vlastně na začátku školního roku stanoví určité oblasti, ve kterých by se chtěl, vzdělávat a na základě toho potom vyhledáváme nebo nabízíme možné programy nebo vzdělávací akce. Kam se učitelé mohou hlásit. A některé věci si pedagogové vyhledávají sami, něco bývá vyhledáno třeba pro větší skupinu, vhodné je pro nás, protože jsme malá skupina, takové to vzdělávání pro sborovnu. Z oblasti sociálního vzdělávání se objevují programy jako rodič a školy, klima třídy, taková témata.“

4 PEDAGOGOVĚ VYHLEDÁVÁNÍ SAMI

Mně by ještě zajímalo, jestli probíhá na vaší škole nějakým způsobem diagnostika klimatu pedagogického sboru? Mám na mysli šetření klimatu mezi pedagogickými pracovníky.

ČEJI PAN ŘEDITEL

①

② WEBINÁŘE

„Tak toto řeší náš pan ředitel, momentálně jsme zapojeni v projektu, kterým nám vlastně tady tato firma šetří klima školy a toho pobytu a pohybu na pracovišti nějak monitoruje, ale je to teprve v začátcích, takže měli jsme v tuto chvíli myslím dva webináře, dál jsme se zatím nedostali.“

Odhali se občas nebo vyhodnotí se na tomto základě nebo jinak nestandardní, neprofesionální chování pedagoga vůči žáků?

① LETITÉ PRAKTIKY

„My tady máme letité praktiky, takže si myslím, že ta práce co se týče obzvláště u dětí se speciálními vzdělávacími potřebami a u nás i ze sociálně znevýhodněného prostředí musíme mít ten cit, ten pedagogický vybroušený. A pokud přicházejí noví pedagogové tak samozřejmě předáváme informace na základě dobré praxe. Máme tady třeba nového pana učitele, takže ten pracuje pod vedením paní učitelky a samozřejmě i já, jako výchovný poradce se podílím na dobrém chodu školy. Dříve by se řeklo, že je to uvádějící učitel. Dnes už taková funkce neexistuje, ale to provádění všemi těmi kličkami ať už je to dokumentace nebo ať jsou to takové ty vztahové věci žák – učitel, rodič – žák – učitel, no a samozřejmě to řešíme tak nějak hromadně. Takže tady není problém v tomto směru.“

② NEJÍ PROBLÉM

Pokud se u vás vyskytne žák, který byl vystaven krizové situaci (úmrť, závažné onemocnění např. v rodině) nebo jeho rizikové chování to vyžaduje, poskytnete mu krizovou intervenci? Kdo se na ní podílí?

① TO NEMÁME

③ VYCHOVATELKA

② POUVYPRÁVĚLO

„Krizovou intervenci jako takovou, třeba několik hodin měsíčně tak to nemáme. Nutno říct, že ti žáci jsou otevření a mají ke mně důvěru, takže je možné, že přijde dítě do školy ve stavu, kdy je neučitelné. A tak je opravdu lepší s ním v klidu sednout a probrat to, nechat ho, aby povyprávělo. Někakým způsobem ten rozhovor vést, ale toto bývá většinou v soukromí v oddělené místnosti. Ve školní družině se podílí i vychovatelka takovým tím působením vhodným. I takové možnosti tady máme.“

Když se vám ve škole stane případ, kdy například dítě uteče z domova, kdo na vaší škole tyto situace řeší? Kdo v tomto případě spolupracuje s orgánem sociální péče například?

①

②

„No tak to jsem já jako výchovná poradkyně a pan ředitel. Ale samozřejmě tu oznamovací povinnost má ředitel školy, ale v té úzké spolupráci se mnou.“

① VÝCHOVNÁ PORADKYNĚ

② PAN ŘEDITEL

Stává se tedy někdy, že pokud to situace vyžaduje např. z důvodu špatné spolupráce s rodinou, že navštívíte tu rodinu v místě bydliště?

1 TERÉNNÍHO PRACOVNÍKA
2 NADSTANDARTNÍ
3 NAVŠTÍVÍ ČESTNĚ
4 PRAVIDLA
„Ano, ano. My máme terénního pracovníka, a pokud je ta rodina k nám otevřená tak ano. My máme ty vztahy mezi rodinou a školou asi nadstandardní. Vychází to z toho, že jsme malá škola asi. Ale vychází to i z celkové péče o ty děti. Tady je pro nás ta provázanost norma. Ale najít si cestu k těm problémovým rodinám, zejména z těch vyloučených lokalit tak to někdy trvá i několik let. Aby byli ochotní takové ty věci s vámi řešit, Nebo mnohdy jenom přijít. Takže je to opravdu o tom být důsledný, neustoupit a v těch případech dbát na všechna ta daná pravidla. A v tuto chvíli musím říct, že po určitém čase a je to třeba i několik let, dokážeme i s nějakými problematickými rodinami takto vyjít. A v době distanční výuky, kdy jsme předávali na jaře těm některým rodinám všemi možnými kanály, jak to jenom šlo, tak to fungovalo takové to předávání z ruky do ruky. A pár rodin třeba nemělo možnost připojit se ještě třeba elektronicky.“

Kdo a v jaké míře spolupracuje s terénními pracovníky u žáků z vyloučených lokalit?

1
„Ten terénní pracovník ze Zlína, o kterém jsme hovořila a přes něj řešíme, že třeba někteří žáci potřebují dejme tomu doprovod na vyšetření, řešíme omlouvání absenci třeba na jeho telefonu, protože rodiče v tuto chvíli jsou bez telefonu a nemají se jak dovolat do školy. Takže ano, takový člověk s námi spolupracuje a myslím si, že dělá pro ty rodiny opravdu velkou službu a obracíme se taky na něj, kdy jsou nám rodiny třeba nedostupné. Tak toto všechno řešíme přes toho terénního pracovníka.“

1 TERÉNNÍ PRACOVNÍK
2 ČLOVĚK VPOUŽÍVANÉ
3 VELKÁ SLUŽBA
Kdo na vaší škole spolupracuje se středisky výchovné péče?

1
2
„Se středisky výchovné péče je to zase tady ta forma spolupráce výchovný poradce a ředitel školy.“

1 VÝCHOVNÝ PORADCE
2 ŘEDITEL ŠKOLY

Děkuji Vám za Váš čas a zkušenosti, o které jste se se mnou podělila.